

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนา
ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล

จัดทำโดย นางสาวมนัสวีร์ มั่นสกุล
รหัส 15023

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง แนวทางขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนา
ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล

จัดทำโดย นางสาวมนัสวีร์ มั่นสกุล
รหัส 15023

หลักสูตรนักรับราชการทูต รุ่นที่ 15 ปี 2567
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชีวินท์ สุพุทธิกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต อุ่ม เมฆานนท์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต วรเดช วีระเวคิน)

อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ประเทศไทยได้ปรับสถานะจากการเป็นประเทศ “ผู้รับ” ความช่วยเหลือจากประเทศพัฒนาแล้ว มาเป็นประเทศ “ผู้ให้” และ “หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา” ที่สามารถแข่งขันประสพการณ์ และความเชี่ยวชาญ และสนับสนุนประเทศอื่นได้ และใช้ “การทูตเพื่อการพัฒนา” เป็นเครื่องมือ ดำเนินการทูตสาธารณะเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเริ่มจากประเทศเพื่อนบ้าน และขยายไปยังประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ แอฟริกา และลาตินอเมริกา เพื่อมุ่งกระชับความสัมพันธ์ ทวิภาคี เสริมสร้างความไว้วางใจและทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย รวมทั้งขยายบทบาทของไทย ในการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

รายงานการศึกษาฉบับนี้จึงศึกษาการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อ เนपाल ซึ่งเป็นมิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิดกับไทยในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศมาใช้ ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในฐานะเครื่องมือการทูตสาธารณะ ผ่านการศึกษา รูปแบบและกลไกการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ในฐานะหน่วยงานหลักที่ดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่าง ประเทศ การประมวลกิจกรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนपाल รวมทั้งปัจจัยที่สร้าง โอกาสและความท้าทายจากการดำเนินงานดังกล่าว เพื่อพิจารณาแนวทางขับเคลื่อนนโยบายการทูต เพื่อการพัฒนาในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนपालต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนपालเป็นในรูปแบบ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก ผ่านการให้ทุนการศึกษาและทุนฝึกอบรมแก่บุคลากรชาวเนपाल ให้มาศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์ ระดับประชาชน และไม่ปรากฏการดำเนินโครงการด้านการพัฒนาในเนपालที่มีความคืบหน้าเป็น รูปธรรม กอปรกับที่ผ่านมา ไทยไม่มีกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานภายหลังที่ผู้ได้รับทุนจาก กรมความร่วมมือระหว่างประเทศสำเร็จการศึกษาและการฝึกอบรมและเดินทางกลับประเทศ จึงยัง ไม่ได้มีการต่อยอดและขยายผลจากการให้ความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าว บทบาทของไทยด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในเนपालจึงยังไม่เห็นเด่นชัดและเป็นที่ประจักษ์นัก

รายงานการศึกษาฉบับนี้ มีข้อเสนอเชิงนโยบาย และข้อเสนอในการดำเนินการ ดังนี้
 (1) ไทยควรเสริมสร้างและกระชับความสัมพันธ์ทั้งในระดับรัฐ โดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน การเยือนระดับสูง เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในรูปแบบ

ใหม่ ๆ อาทิ ความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคี และในระดับประชาชน โดยการสร้างเครือข่ายบุคลากร ขาวเนपालที่ได้รับทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (2) การเพิ่มมิติ งานการทูตในการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาในประเทศเป้าหมาย โดยสถานเอกอัครราชทูต สามารถเป็นกลไกในต่างประเทศในการประสานและเชื่อมโยงระหว่างกรมความร่วมมือระหว่าง ประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของไทยในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับหน่วยงานหลัก ของประเทศคู่ร่วมมือที่รับผิดชอบงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (3) การเพิ่มบทบาทไทยในการดำเนิน ความร่วมมือเพื่อพัฒนากับประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศในรูปแบบความร่วมมือ ใต้-ใต้และไตรภาคี โดยพิจารณาตัวอย่างโครงการความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคีที่ไทยดำเนินการใน ประเทศต่าง ๆ มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานกับเนपाल และ (4) การขยายความร่วมมือแบบ หุ่นส่วน โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมและการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือกับภาคเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจไทย ที่ดำเนินธุรกิจเนपाल หรือบริษัทไทยที่ประสงค์จะขยายกิจการเพื่อเข้าไปดำเนินธุรกิจเนपाल

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยคำแนะนำที่มีคุณค่าอย่างยิ่งจาก คณะอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิวินท์ สุพพุทธิกุล เอกอัครราชทูต อู๋ม เมลาณนัท และ เอกอัครราชทูต วรเดช วีระเวคิน ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงเนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจนประเด็นสำคัญ ต่าง ๆ ในการจัดทำรายงานการศึกษานี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณนายสุวพงศ์ ศิริสรณ์ เอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้บังคับบัญชา ที่ได้สนับสนุนและอนุมัติให้ผู้เขียนเข้าร่วมการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 ขอขอบคุณ น้อง ๆ ข้าราชการและเพื่อนร่วมงานที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ทุกคนเป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณาบริการงานในความรับผิดชอบตลอดช่วงเกือบ 2 เดือนที่ผ่านมาของการอบรม

นอกจากนี้ ขอขอบคุณนางสาวชิตชนก มาลยะวงศ์ ผู้อำนวยการกองส่งเสริมและประสาน ความร่วมมือระหว่างประเทศ นางสาวพัชรา โกศินานนท์ ผู้อำนวยการกองความร่วมมือด้านทุน และ เพื่อนข้าราชการกองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ และกองความร่วมมือด้านทุน กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และเพื่อนข้าราชการกองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา ที่กรุณาสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายงาน การศึกษานี้

ขอขอบคุณผู้อำนวยการและทีมงานของสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการทุกท่าน ที่ได้ดูแลเอาใจใส่และอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาการอบรมนี้

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อน ๆ ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนเสมอมา รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 15 สำหรับมิตรภาพและกำลังใจซึ่งกันและกัน

มนัสวีร์ มั่นสกุล

กันยายน 2567

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
คำอธิบายคำย่อ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา	1
1.2 การวิเคราะห์ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน	3
บทที่ 2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษาและผลการศึกษา	5
2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา	6
2.2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษา	6
2.3 สรุปผลการศึกษา	23
บทที่ 3 ข้อเสนอ	28
3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย	29
3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ	30
บรรณานุกรม	34
ประวัติผู้เขียน	38

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ความร่วมมือไตรภาคีระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศกับ แหล่งผู้ให้เงินหรือองค์การระหว่างประเทศ ปี 2559-2563	22
ตารางที่ 2	การวิเคราะห์ SWOT การใช้การทูตเพื่อการพัฒนาในการส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เนปาล	24

คำอธิบายคำย่อ

ACMECS	Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy
AITC	Annual International Training Courses
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
BIMSTEC	Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation
FAO	Food and Agriculture Organization
ITC	International Trade Center
JC	Joint Commission
LDCs	Least Developed Countries
MIC	Middle-Income Country
ODA	Official Development Assistance
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
SDGs	Sustainable Development Goals
SEP	Sufficiency Economy Philosophy
TCTP	Third Country Training Programme
TICA	Thailand International Cooperation Agency
TIPP	Thailand International Postgraduate Programme
UNDP	United Nation Development Program
UNFPA	United Nations Population Fund
USAID	United States Agency for International Development

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง และความสำคัญของหัวข้อที่จะศึกษา

ในปี 2567 ไทยและเนปาลมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันครบ 65 ปี ตลอดห้วงกว่าหกทศวรรษที่ผ่านมา เนปาลเป็นมิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย อันมีพื้นฐานจากความเชื่อมโยงทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา ชาวไทยพุทธจำนวนมากรู้สึกผูกพันกับเนปาล เนื่องจากเนปาลเป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า

เนปาลเป็นหนึ่งในประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งถือเป็นภูมิภาคที่สำคัญ เป็นภูมิภาคที่มีประชากรกว่า 1 ใน 4 ของโลก เป็นทางผ่านของการค้าทางทะเลกว่าร้อยละ 50 ของโลก เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายและความแตกต่าง ทั้งด้านขนาดของประเทศ เชื้อชาติ ศาสนา และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีประเทศในกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries: LDCs) ที่กำลังจะหลุดพ้นจากสถานะ LDCs ในปี 2569 (ค.ศ. 2026) ได้แก่ เนปาล และบังกลาเทศ รวมทั้งมีแนวโน้มเป็นพื้นที่แข่งขันเพื่อแย่งชิงบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างมหาอำนาจที่อาจทวีความเข้มข้นขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศของเนปาลยังคงต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ที่ผ่านมา ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-เนปาล ไทยได้ดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะผ่านการจัดโครงการและกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ศาสนา และการศึกษา รวมถึงดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ ผ่านการให้ความร่วมมือทางวิชาการกับเนปาล ตั้งแต่ปี 2520 (ค.ศ. 1977) ซึ่งไทยได้ให้ทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมแก่บุคลากรของเนปาลเพื่อเข้าร่วมฝึกอบรมในหลักสูตรที่สถาบันการศึกษาของไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

ทั้งนี้ ในด้านความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนา ประเทศไทยมีพัฒนาการสำคัญ คือนับตั้งแต่ปี 2546 (ค.ศ. 2003) ที่ไทยมีนโยบายไม่รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ไทยได้ปรับสถานะมาเป็นประเทศ “ผู้ให้” และ “หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา” ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความเชี่ยวชาญกับประเทศกำลังพัฒนาอื่น และในปี 2558 (ค.ศ. 2015) ไทยได้จัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งเดิมคือกรมวิเทศสหการ ที่ได้ปรับโอนมาสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ และได้ปรับเปลี่ยนเป็นสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ เมื่อปี 2547 (ค.ศ. 2004) โดยปัจจุบัน งานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศของไทย

มีความชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยที่มีพัฒนาการจากการเป็น “ผู้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการ” และกลายเป็น “ผู้ให้ความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนา” ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการสร้างความไว้วางใจกับต่างประเทศ รวมทั้งการขยายบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในเวทีระหว่างประเทศด้วย¹

ตั้งแต่ปี 2558 (ค.ศ. 2015) วาระการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแกนกลางในการดำเนินนโยบายทางการทูตและความร่วมมือระหว่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทย จึงได้ปรับกระบวนการดำเนินงานด้านการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับการสนองตอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) การทูตเพื่อการพัฒนา (Development Diplomacy) ซึ่งเป็นการนำเอางานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศและงานการทูตเข้ามารวมไว้ด้วยกัน จึงทวีความสำคัญมากขึ้นในการเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ โดยการทูตเพื่อพัฒนานับเป็นรูปแบบหนึ่งของการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) ซึ่งสามารถมีส่วนช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศผู้ให้ ตลอดจนส่งเสริมความสัมพันธ์ทวิภาคี และบทบาทสถานะระหว่างประเทศบนพื้นฐานของการให้ความช่วยเหลือที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดีของประเทศกำลังพัฒนาได้² ทั้งนี้ การทูตเพื่อพัฒนามีใช้เรื่องใหม่ แต่การดำเนินการที่ผ่านมาเป็นที่รู้จักในรูปแบบของความช่วยเหลือและความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (Development Cooperation)³

ในการดำเนินความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนากับเนปาลที่ผ่านมา แม้ไทยจะสามารถเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและมนุษยธรรมในมุมมองของเนปาล แต่บทบาทของไทยในการดำเนินงานด้านนี้ในเนปาลกลับยังไม่เห็นเป็นที่ประจักษ์ อันอาจเนื่องจากการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นในรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการให้ทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมที่จัดขึ้นที่ประเทศไทยเป็นหลัก กอปรกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศไม่มีกลไกติดตามผลการดำเนินงานภายหลังผู้รับทุนจบหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว จึงยังไม่ได้มีการต่อยอดและขยายผลบทบาทการดำเนินงานของไทยในด้านนี้อีกทั้ง การดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยในเนปาลไม่ปรากฏความคืบหน้า

¹ สุพัตรา ศรีไมตรีพิทักษ์, “ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศกับการเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง,” *วารสารรัฐสารศึกษาศาสตร์* 60, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2561): 98-99.

² Karolina Zielinska, “Development Diplomacy. Development Aid as a Part of Public Diplomacy in the Pursuit of Foreign Policy Aims: Theoretical and Practical Considerations,” *Historia i Polityka* 16 (2016): 10, 12.

³ พลพงศ์ ว่างแพน, *การทูตเพื่อพัฒนากับการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาออสเตรเลีย เพื่อเป็นบทเรียนแก่ไทย* (หลักสูตรนักบริหารการทูต รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2559), หน้า 2.

ชัดเจน แม้ว่าเป็นโครงการที่ฝ่ายเนปาลได้แสดงความสนใจและประสงค์จะมีความร่วมมือกับไทยก็ตาม จึงทำให้บทบาทของไทยยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนและเห็นเป็นที่ประจักษ์

โดยที่เนปาลอยู่ในระยะเตรียมการเพื่อเปลี่ยนผ่านไปสู่การหลุดพ้นจากสถานะกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุด ในปี 2569 (ค.ศ. 2026) ไทยจึงควรใช้โอกาสนี้ในการขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล เพื่อเสริมสร้างบทบาทของไทยในการมีส่วนร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาประเทศของเนปาลในห้วงการเปลี่ยนผ่านนี้ ผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาของไทย โดยต่อยอดและขยายผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา

รายงานการศึกษาฉบับนี้จึงมุ่งจะศึกษาการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำความร่วมมือเพื่อพัฒนามาใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยในฐานะเครื่องมือการทูตสาธารณะ โดยทำการศึกษารูปแบบและประมวลกิจกรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล ตลอดจนปัจจัยที่สร้างโอกาสและความท้าทายจากการดำเนินงานดังกล่าว เพื่อประมวลและพัฒนาแนวทางในการดำเนินการต่อไปเพื่อขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลต่อไป

1.2 การวิเคราะห์ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน

ปัจจุบัน นโยบายรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการดำเนินการกิจกรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ โดยกำหนดไว้ใน (1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านความมั่นคงและต่างประเทศ (2) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็นการต่างประเทศ⁴ ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้กำหนดแผนย่อยด้านความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ (มีความมั่งคั่ง ยั่งยืน) ที่มุ่งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านความร่วมมือกับมิตรประเทศทั่วโลก โดยไทยจะต้องเสริมสร้างและใช้ประโยชน์จากความเป็นหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนกับนานาประเทศ ทั้งในระดับทวิภาคี ไตรภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี เพื่อร่วมกันบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก และแผนย่อยด้านการส่งเสริมสถานะและบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลก (มีสถานะและเกียรติภูมิ) โดยการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและทางวิชาการ หรือการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ

⁴ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, การให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยที่ดำเนินการผ่าน TICA, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/page/ความร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างเป็นทางการของไทยที่ดำเนินการ?menu=5f363e0cd68bca0d54302fed> [25 กรกฎาคม 2567].

เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเพื่อมนุษยธรรมแก่มิตรประเทศ จะสนับสนุน/เสริมสร้างอำนาจละมุนของไทย⁵

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ในฐานะหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบภารกิจความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 สำหรับใช้เป็นแนวทางและกรอบอ้างอิงสำหรับการทำงานร่วมกันระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยแผนยุทธศาสตร์ฯ ได้กำหนดประเทศและพื้นที่เป้าหมายความร่วมมือของไทย ซึ่งรวมถึงภูมิภาคเอเชียใต้ด้วย

นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้ พ.ศ. 2566-2570 ได้กำหนดกรอบแนวทางและทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียใต้ โดยได้กำหนดเป้าหมายและการดำเนินยุทธศาสตร์ในภาพรวมต่อภูมิภาคเอเชียใต้ในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มุ่งสร้างบทบาทของไทยในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยการส่งเสริมโครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนากับกลุ่มประเทศเป้าหมาย ซึ่งรวมถึงเนปาล

เพื่อดำเนินการตามเป้าหมายและกลยุทธ์ในแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้ พ.ศ. 2566-2570 ของกรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา และแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 ของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ให้บรรลุผลสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ มุ่งที่จะจัดทำแผนงานและดำเนินโครงการและกิจกรรมเพื่อมีส่วนร่วมขับเคลื่อนภารกิจงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย โดยนำการทูตเพื่อพัฒนามาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับเนปาล เพิ่มเติมจากการใช้เครื่องมือในมิติด้านวัฒนธรรมและพุทธศาสนา ที่ดำเนินการผ่านการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานเอกอัครราชทูตฯ ต่อไป

⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), หน้า 4, 12, 14.

บทที่ 2

การวิเคราะห์ประเด็นศึกษาและผลการศึกษา

ภูมิภาคเอเชียใต้เป็นภูมิภาคเพื่อนบ้านของไทยที่อยู่ห่างออกไป ประกอบด้วย 8 ประเทศ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ศรีลังกา มัลดีฟส์ เนปาล ภูฏาน และอัฟกานิสถาน ซึ่งในบรรดาประเทศเหล่านี้ อินเดียถือเป็นประเทศที่สำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นประเทศที่มีประชากรใหญ่อันดับ 1 ของโลก⁶ เป็นมหาอำนาจหนึ่งของภูมิภาค ส่วนอีก 7 ประเทศในภูมิภาคนี้ อาจมีความสำคัญรองลงไป ในด้านเศรษฐกิจและการเมือง แต่ถือได้ว่ามีความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีกับไทยโดยราบรื่นเสมอมา โดยไทยประสงค์ที่จะกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือในด้านต่าง ๆ อาทิ การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพัฒนาอย่างยั่งยืน⁷ ทั้งนี้ การดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ให้เป็นมิตรที่ยั่งยืนและการรักษาผลประโยชน์ของไทยในระยะยาวจำเป็นต้องวางรากฐานความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นกับระดับประชาชน โดยการดำเนินการทูตสาธารณะจะสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยมุ่งสื่อสารต่อประชาชนของประเทศเป้าหมายผ่านเครื่องมือในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสร้างทัศนคติและภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับประเทศไทย

เนปาลเป็นมิตรประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย เป็นประเทศที่มีสถานะอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries: LDCs) และยังคงพึ่งพาความช่วยเหลือและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจากต่างประเทศในการพัฒนาประเทศ

ที่ผ่านมา นอกจากการทูตแบบดั้งเดิมในลักษณะรัฐต่อรัฐแล้ว ไทยดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับเนปาลในลักษณะต่าง ๆ เช่น การทูตวัฒนธรรม และการทูตเพื่อการพัฒนา ซึ่งเครื่องมือทั้งสองแบบนี้สามารถใช้เสริมกันในการเสริมสร้างความตระหนักรู้แก่ชาวเนปาลให้รู้จักและมีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยให้มากยิ่งขึ้นได้

⁶ Worldometer, India Population, [Online], Available from: <https://www.worldometers.info/world-population/india-population/> [1 กันยายน 2567].

⁷ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้ (พ.ศ. 2566-2570), (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ).

2.1 การกำหนดประเด็นศึกษา

ประเด็นที่จะศึกษาในรายงานการศึกษาฉบับนี้ คือ ไทยใช้การทูตเพื่อการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับเนปาลอย่างไร การดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นบทบาทของไทยในด้านการทูตเพื่อการพัฒนาอย่างไร และไทยจะขับเคลื่อนการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาลต่อไปอย่างไร โดยเฉพาะสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ ในฐานะหน่วยงานในพื้นที่ จะสามารถมีบทบาทและมีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทยกับเนปาลอย่างไร เพื่อให้ตอบสนองและบรรลุเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้ ฉบับปี พ.ศ. 2566-2570 (ค.ศ. 2023-2027) และส่งเสริมบทบาทของไทย (visibility) ด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาต่อเนปาลให้เด่นชัดและเป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ การศึกษานี้จำกัดเฉพาะการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) ในส่วนของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งดูแลรับผิดชอบในด้านความร่วมมือทางวิชาการและความช่วยเหลือให้เปล่า โดยไม่รวมถึงเงินกู้เพื่อการพัฒนา (ODA loans) ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานความร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (สพพ.) สังกัดกระทรวงการคลัง โดยเป็นการศึกษาการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล ระหว่างปี 2558 (ค.ศ. 2015) ถึงปัจจุบัน เนื่องจากปี 2558 (ค.ศ. 2015) เป็นปีที่มีการจัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และเป็นปีที่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งประชาคมความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ ภายใต้การนำของ United Nation Development Program (UNDP) ใช้เป็นทิศทางการพัฒนาร่วมกัน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2558 (ค.ศ. 2015) ถึงเดือนสิงหาคม 2573 (ค.ศ. 2030) ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี⁸

2.2 การวิเคราะห์ประเด็นศึกษา

รายงานการศึกษานี้จะใช้แนวคิดการทูตสาธารณะและแนวคิดเรื่องการทูตเพื่อการพัฒนาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยมุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้การทูตเพื่อการพัฒนาในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยทำการศึกษารูปแบบและประมวลกิจกรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลที่ผ่านมา รวมทั้งจะประมวลปัจจัยที่สร้างโอกาสและความท้าทายจากการดำเนินงาน

⁸ ณัฐศิริ นิเมย์สุน, นโยบายและรูปแบบการดำเนินงานด้านความร่วมมือด้านการพัฒนาของไทยหลังวิกฤตโควิด-19, (หลักสูตรนักรับราชการทูต รายงานการศึกษารายบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2565), หน้า 12.

ดังกล่าว เพื่อประมวลและพัฒนาแนวทางในการดำเนินการต่อไปเพื่อขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลต่อไป

ในหัวข้อนี้ จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 จะเป็นการให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเทศเนปาล ส่วนที่ 2 จะกล่าวเกี่ยวกับภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล ส่วนที่ 3 จะกล่าวเกี่ยวกับแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ในการศึกษานี้ ส่วนที่ 4 จะกล่าวเกี่ยวกับพัฒนาการการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย และส่วนที่ 5 จะกล่าวเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล

2.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเทศเนปาล

เนปาลตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงทางทิศใต้ของเทือกเขาหิมาลัย ทางตอนเหนือ มีอาณาเขตติดกับแคว้นทิเบตของจีน และทิศใต้ ติดกับอินเดีย มีขนาดพื้นที่ 147,181 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 31 ล้านคน ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาฮินดู (ร้อยละ 81.3) และศาสนาพุทธ (ร้อยละ 9) ปัจจุบัน เนปาลมีการปกครองในระบอบสาธารณรัฐ โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปีเช่นกัน ทั้งนี้ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญมาเป็นระบอบสาธารณรัฐ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2551 (ค.ศ. 2008)⁹

เนปาลเป็นหนึ่งในประเทศที่มีสถานะอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries: LDCs) โดยมีกำหนดจะหลุดพ้นจากสถานะ LDCs ในปี 2569 (ค.ศ. 2026) ในปี 2566 (ค.ศ. 2023) มีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ประมาณ 45.46 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ รายได้ประชาชาติต่อหัวประมาณ 1.47 พันดอลลาร์สหรัฐ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 5¹⁰

เนปาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) เมื่อปี 2558 (ค.ศ. 2015) อีกทั้งยังได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่จะเปลี่ยนผ่านสู่สถานะประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-Income Country: MIC) ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030)¹¹ อย่างไรก็ตาม เนปาลพึ่งพาความช่วยเหลือและความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจากต่างประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยได้รับ

⁹ กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, ข้อมูลประเทศเนปาล, [สิงหาคม 2567].

¹⁰ เพ็ญอ่าง.

¹¹ International Economic Cooperation Coordination Division, Ministry of Finance, Development Cooperation Report 2021/22 (Kathmandu: Ministry of Finance, 2023), p.3.

ความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากประเทศผู้ให้รายใหญ่ อาทิ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น อินเดีย เยอรมนี ออสเตรเลีย และองค์กรต่าง ๆ อาทิ ธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชีย สหภาพยุโรป หน่วยงานของสหประชาชาติ เป็นต้น¹²

2.2.2 ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล

ไทยและเนปาลสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2502 (ค.ศ. 1959) ตั้งแต่สมัยที่เนปาลยังปกครองในระบอบกษัตริย์ ซึ่งครบรอบ 65 ปีแห่งความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน ในปี 2567 (ค.ศ. 2024) เนปาลเป็นมิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด โดยมีพื้นฐานจากความเชื่อมโยงด้านศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนมีความสัมพันธ์ภาคประชาชนที่แน่นแฟ้น ภาพรวมความสัมพันธ์โดยสรุป ดังนี้

1) ไทยและเนปาลมีความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิด โดยไทยมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างผู้นำ และส่งเสริมการเยือนในทุกระดับและการใช้กลไกความร่วมมือทวิภาคีที่มีอยู่ อาทิ การประชุมคณะกรรมการร่วม (Joint Commission: JC) ในการผลักดันประเด็นความสัมพันธ์และความร่วมมือทวิภาคี เพื่อรักษาความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างสองฝ่าย

ที่ผ่านมา ไทยและเนปาลมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกัน ทั้งในระดับราชวงศ์ (ก่อนที่เนปาลจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์เป็นประมุขมาเป็นระบอบสาธารณรัฐ เมื่อปี 2551 (ค.ศ. 2008)) และระดับรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ในห้วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งสองฝ่ายวางเว้นการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำรัฐบาล ซึ่งครั้งล่าสุด คือ เมื่อปี 2561 (ค.ศ. 2018) พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีขณะนั้น เดินทางเยือนเนปาลเพื่อเข้าร่วมการประชุมผู้นำกรอบความร่วมมือแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) ครั้งที่ 4 และได้พบหารือทวิภาคีกับนาย Khadga Prasad Sharma Oli นายกรัฐมนตรีเนปาลขณะนั้น ระหว่างการประชุมดังกล่าว¹³

ไทยและเนปาลมีกลไกหารือทวิภาคีที่สำคัญ คือ การประชุมคณะกรรมการร่วม (JC) ระดับปลัดกระทรวงการต่างประเทศ โดยเมื่อปี 2532 (ค.ศ. 1989) ไทยกับเนปาลได้ลงนามข้อตกลงพื้นฐานของความร่วมมือระหว่างไทยกับเนปาล (Basic Agreement on Cooperation Between Thailand and Nepal) ซึ่งกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้น เพื่อติดตามประเด็น

¹² International Economic Cooperation Coordination Division, Ministry of Finance, Nepal Development Partner Profile Book (Kathmandu: Ministry of Finance, 2022).

¹³ กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9.

ความร่วมมือต่าง ๆ และให้มีการประชุมทุก 2 ปี การประชุมดังกล่าวเป็นเวทีที่ทั้งสองฝ่ายสามารถใช้ในการติดตามและผลักดันการดำเนินความร่วมมือระหว่างกันให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการค้าและเศรษฐกิจ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายยังไม่มีการประชุมคณะกรรมการร่วมทางเศรษฐกิจ (Joint Economic Commission: JEC) รวมทั้งด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยฝ่ายไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม JC ไทย-เนปาล ครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564 (ค.ศ. 2021) ผ่านระบบการประชุมทางไกล ซึ่งการประชุมครั้งก่อนหน้า จัดขึ้นที่กรุงกาฐมาณฑุ เมื่อปี 2547¹⁴ (ค.ศ. 2004) ซึ่งไทยและเนปาลไม่ได้จัดการประชุม JC ระหว่างกันนานถึง 17 ปี

2) ความสัมพันธ์ด้านสังคม วัฒนธรรม และศาสนาเป็นมิติความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาลที่สำคัญที่สุด อันมีส่วนช่วยส่งเสริมการเชื่อมโยงในระดับประชาชนของสองประเทศ โดยความเชื่อมโยงทางศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและเนปาลได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ของไทยนับถือพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมไทยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากทั้งพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู ขณะที่ศาสนาฮินดูและพุทธศาสนาในเนปาลมีความเชื่อมโยงและผสมผสานกันอย่างกลมกลืน โดยชาวเนปาลส่วนใหญ่ซึ่งนับถือศาสนาฮินดูจะนับถือพุทธศาสนาด้วย เนื่องจากตามความเชื่อของชาวฮินดู พระพุทธเจ้าเป็นอวตารปางที่ 9 ของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ จึงถือเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งของศาสนาฮินดูเช่นกัน นอกจากนี้ เนปาลเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนาหลายแห่ง โดยเฉพาะเมืองลุมพินี ซึ่งเป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า รวมถึงกรุงกบิลพัสดุ์ และเมืองเทวทหะ ซึ่งเป็นเมืองของพระพุทธบิดา และพระพุทธมารดา¹⁵ อีกทั้งยังมีวัดไทยในเนปาลที่สำคัญคือวัดไทยลุมพินี ทำให้มีผู้แสวงบุญชาวไทยเดินทางไปสักการะสังเวชนียสถานเมืองลุมพินีปีละประมาณ 30,000 คน ในห้วงก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19¹⁶

3) ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ชาวเนปาลนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว โดยเมื่อปี 2562 (ค.ศ. 2019) มีนักท่องเที่ยวชาวเนปาลเดินทางมาประเทศไทย จำนวน 60,375 คน แม้จำนวนจะลดลงในช่วงปี 2563-2564 (ค.ศ. 2020-2021) ที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 แต่นักท่องเที่ยวชาวเนปาลเริ่มเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยอีกครั้งหลังสถานการณ์คลี่คลายลง โดยในปี 2565 (ค.ศ. 2022) มีนักท่องเที่ยวชาวเนปาลเดินทางมาประเทศไทย จำนวน

¹⁴ กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9.

¹⁵ อสิ ม้ามณี, การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการดำเนินการของทีมชาติไทยในเนปาล, (หลักสูตรนักบริหารการทูต รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2555), หน้า 20-21.

¹⁶ กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 9.

13,692 คน และในปี 2566 (ค.ศ. 2023) ตั้งแต่เดือนมกราคม-มิถุนายน มีนักท่องเที่ยวชาวเนปาล เดินทางมาประเทศไทย จำนวน 13,734 คน ขณะที่ในปี 2565 (ค.ศ. 2022) นักท่องเที่ยวชาวไทย เดินทางไปเนปาล จำนวน 9,896 คน และในปี 2566 (ค.ศ. 2023) ตั้งแต่เดือนมกราคม-มิถุนายน มีนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปเนปาล จำนวน 14,112 คน¹⁷

นอกจากนี้ สายการบินไทยได้ให้บริการเที่ยวบินมายังเนปาล ตั้งแต่ปี 2511 (ค.ศ. 1968) แต่ได้หยุดให้บริการในห้วงสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งปัจจุบัน สายการบินไทยได้กลับมา ให้บริการเที่ยวบินมายังเนปาลอีกครั้ง ตั้งแต่ห้วงปลายเดือนตุลาคม 2566 (ค.ศ. 2023) โดยให้บริการ เที่ยวบินเส้นทางกรุงเทพฯ-กาฐมาณฑุ และกาฐมาณฑุ-กรุงเทพฯ ทุกวัน วันละ 1 เที่ยวบิน¹⁸ และ ตั้งแต่กลางเดือนธันวาคม 2566 (ค.ศ. 2023) เป็นต้นมา สายการบินไทยได้เพิ่มเที่ยวบินเป็นวันละ 2 เที่ยวบิน¹⁹ ประเทศไทยจึงเป็นเสมือนประตู (gateway) สำหรับชาวเนปาลในการเดินทางไปยังภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย²⁰ โดยบริษัทการบินไทยฯ เป็นสายการบินต่างชาติสายการบิน แรก ๆ ที่เปิดเส้นทางการบินมายังเนปาล และช่วยเชื่อมโยงเนปาลกับประเทศต่าง ๆ สายการบินไทย จึงเป็นสายการบินที่ได้รับความนิยมจากชาวเนปาล นอกจากนี้ มีชาวเนปาลนิยมเดินทางไปรับบริการ ด้านการแพทย์ที่ประเทศไทย เนื่องจากมีความเชื่อมั่นในนวัตกรรมด้านการแพทย์ของไทย²¹

4) ไทยมีบทบาทเป็นประเทศผู้ให้ (Donor Country) และเป็นตัวอย่างด้านการพัฒนา สำหรับเนปาล ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อันมีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในภาพรวม ไทยให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่เนปาลตั้งแต่ปี 2520 (ค.ศ. 1977) โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบของการให้ทุนฝึกอบรมภายใต้กรอบ ความร่วมมือต่าง ๆ เช่น หลักสูตรฝึกอบรมนานาชาติประจำปี (Annual International Training Courses: AITC) ความร่วมมือไตรภาคี (Trilateral Cooperation) และโครงการฝึกอบรมประเทศที่สาม (Third Country Training Programme: TCTP) ในหลายสาขา เช่น การเกษตร สาธารณสุข วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐศาสตร์ การพัฒนาสังคม และการค้าการลงทุน โดยเนปาล

¹⁷ กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, อังกแล้ว เชียงอรรคที่ 9.

¹⁸ myRepublica, Thai Airways International resumes Kathmandu-Bangkok flights, [Online], 30 October 2023, Available from: <https://myrepublica.nagariknetwork.com/news/thai-airways-international-resumes-kathmandu-bangkok-flights/?categoryId=81>.

¹⁹ myRepublica, Thai Airways International is resuming direct flight service between Kathmandu and Bangkok, [Online], 23 May 2024, Available from: <https://myrepublica.nagariknetwork.com/news/thai-airways-international-is-resuming-direct-flight-service-between-kathmandu-and-bangkok/>.

²⁰ อสิ ม้ามณี, อังกแล้ว เชียงอรรคที่ 15, หน้า 21.

²¹ เพ็งอังก, หน้า 22.

ได้รับทุนเฉลี่ยปีละประมาณ 25-30 ทุน และตั้งแต่ปี 2547 (ค.ศ. 2004) เป็นต้นมา ประเทศไทยเริ่ม แจ้างเวียนทุนศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรนานาชาติประจำปี (Thailand International Postgraduate Programme: TIPP) ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ รวมทั้งเนปาลด้วย²²

5) ในด้านเศรษฐกิจ ไทยและเนปาลยังมีมูลค่าการค้าระหว่างกันน้อย โดยไทย ได้เปรียบดุลการค้าจำนวนมาก ในปี 2566 (ค.ศ. 2023) มีมูลค่าการค้ารวม 43.59 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ลดลงจากปี 2565 (ค.ศ. 2022) ที่ทั้งสองประเทศมีมูลค่าการค้ารวม 48.38 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) โดยไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้า 40.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในด้านการลงทุน กลุ่มบริษัท ดุสิตธานี จำกัด (มหาชน) ลงทุนบริหารธุรกิจโรงแรม 2 แห่ง ในเนปาล ได้แก่ (1) โรงแรม Dusit Princess Kathmandu และ (2) โรงแรม Dusit Thani Himalayan Resort Dhulikhel ซึ่งโรงแรมทั้งสองแห่ง เป็นธุรกิจใหม่ เปิดตัวเมื่อเดือนกรกฎาคม 2566 (ค.ศ. 2023)²³

2.2.3 แนวคิดการทูตสาธารณะและแนวคิดเรื่องการทูตเพื่อการพัฒนา

2.2.3.1 แนวคิดการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)

ความหมายของการทูตสาธารณะมีผู้ให้คำนิยามไว้หลายแบบ ทั้งนี้ ในหนังสือคำศัพท์ของกระทรวงการต่างประเทศไทย ได้ให้ความหมายของคำว่าทูตสาธารณะ ว่าหมายถึง การดำเนินการทางการทูตแบบหนึ่งเพื่อโน้มน้าวชักจูงให้สาธารณชนและกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของรัฐให้มีความชื่นชม และเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระดับ ประชาชนให้มีความใกล้ชิดแน่นแฟ้น โดยจะมีความแตกต่างจากการดำเนินการทางการทูตแบบ ดั้งเดิมที่เน้นการสื่อสารระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่การทูตสาธารณะจะเน้นวิธีการดำเนินความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐกับประชาชน ภาคเอกชน ประชาสังคม หรือสื่อมวลชนในต่างประเทศหรือระหว่าง ประชาชนด้วยกันเอง²⁴ โดยรัฐบาลประเทศใดประเทศหนึ่งอาจส่งเสริมการดำเนินการทูตสาธารณะ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ หรือเกียรติภูมิของประเทศ (image or prestige) (2) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของประเทศ (understanding of a country's policies) และ (3) เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม (positive atmosphere and environment) ที่เอื้อต่อความสำเร็จของนโยบายของประเทศ ซึ่ง

²² กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, อ้างอิง เชิงอรรถที่ 9.

²³ เพ็ญอ้างอิง.

²⁴ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2556), หน้า 197-198.

ต้องการให้เกิดความนิยมต่อคุณลักษณะของประเทศนั้น ๆ ในทุกด้าน และทำให้สาธารณชนประเทศเป้าหมายตัดสินใจเกี่ยวกับประเทศนั้น ๆ ในทางบวก เช่น การเลือกที่จะทำการค้า และใช้บริการ การเลือกที่จะศึกษาต่อ หรือเดินทางไปท่องเที่ยว เป็นต้น²⁵

การทูตสาธารณะสามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) การสื่อสารประจำวัน (daily communication) ซึ่งใช้เพื่ออธิบายการตัดสินใจด้านนโยบาย (2) การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ (strategic communication) ซึ่งเป็นในรูปแบบของการรณรงค์เชิงสัญลักษณ์ และ (3) การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนผ่านตัวบุคคลสำคัญ (the development of lasting relationships with key individuals) โดยอาศัยผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุนการศึกษา การแลกเปลี่ยนบุคลากร การฝึกงาน การสัมมนา การประชุม เป็นต้น²⁶

Jan Melissen เสนอกรอบความคิด “การทูตสาธารณะใหม่ (New Public Diplomacy) โดยชี้ให้เห็นถึงบริบททางการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปในแง่ที่รัฐมิได้เป็นผู้ผูกขาดสิทธิอำนาจหรืออิทธิพลในการดำเนินนโยบายต่างประเทศแต่ผู้เดียว ขณะที่การทูตก็มีใช้แค่การสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐเท่านั้น แต่มีตัวแสดงใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างความเข้าใจและส่งอิทธิพลต่อการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ เช่น องค์กรภาคประชาสังคมระหว่างประเทศ กลุ่ม เครือข่าย และสมาคมที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน มีประเด็นใหม่ ๆ ที่รัฐต่าง ๆ ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการต่างประเทศที่มีมากกว่าแค่การตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติ เช่น การขับเคลื่อนวาระสันติภาพของโลก การลดอาวุธ เป็นต้น นอกจากนี้ การทูตสาธารณะใหม่ยังเน้นบทบาทของสื่อใหม่ที่มาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เช่น Twitter Facebook และที่สำคัญ มีกรอบความคิดเรื่องการสื่อสารระหว่างกันที่เป็นแบบ “สองทางสมมาตร (Two-way Symmetrical Communication)” ซึ่งมีใช้แค่การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวเหมือนก่อน แต่หมายรวมถึง “ผู้มีส่วนได้เสียทางยุทธศาสตร์ (Strategic Stakeholder)” และประชาชนทั่วไปเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนการ “แลกเปลี่ยนเรียนรู้” เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการทูตสาธารณะของรัฐด้วย”²⁷

2.2.3.2 แนวคิดการทูตเพื่อการพัฒนา (Development Diplomacy)

การทูตเพื่อการพัฒนาเป็นการนำเอางานด้านการพัฒนาระหว่างประเทศ และงานการทูตเข้ามารวมไว้ด้วยกันเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยอาจ

²⁵ อสิ ม้ามณี, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 15, หน้า 10.

²⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 10-11.

²⁷ เสกสรร อานันทศิริเกียรติ, ยุทธศาสตร์การทูตสาธารณะของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้: บทเรียนและข้อเสนอแนะต่อไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2563), หน้า 16-17.

มองได้ว่า การทูตเพื่อการพัฒนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการทูตสาธารณะ ซึ่งยอมรับบทบาทที่เพิ่มขึ้นของบริษัทระหว่างประเทศ สื่อ องค์กรที่มีใช้รัฐ และรูปแบบอื่น ๆ ของภาคประชาสังคม ซึ่งรวมถึงตัวบุคคล (individuals)²⁸

Karolina Zielinska ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการทูตเพื่อการพัฒนา โดยมองว่าโครงการความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ให้แก่ประเทศที่มีการพัฒนาน้อยกว่าสามารถมองในบริบทของการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศผู้ให้ได้ มิใช่ถูกมองว่าเป็นเพียงการแสดงความปรารถนาดี (good will) วิธีการเข้าถึงตลาดใหม่ หรือรูปแบบหนึ่งของการแทรกแซงเท่านั้น โดยเป็นกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในต่างประเทศ สร้างความสัมพันธ์ทวิภาคี และบทบาทและสถานะระหว่างประเทศบนพื้นฐานของการให้ความช่วยเหลือที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาและความเป็นอยู่ที่ดีของประเทศกำลังพัฒนา ทั้งนี้ การทูตเพื่อการพัฒนาสามารถถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของมิติที่สามของการทูตสาธารณะ คือ การสร้างความสัมพันธ์ (ผ่านตัวบุคคล)²⁹

Karolina Zielinska สรุปข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้การทูตเพื่อการพัฒนาให้ได้ผลในการดำเนินการทูตสาธารณะว่าควรคำนึงถึงปัจจัยดังนี้

1) ควรใช้การทูตเพื่อการพัฒนาพร้อมกับเครื่องมือการทูตสาธารณะอื่น ๆ โดยรูปแบบความช่วยเหลือ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนโครงการขนาดเล็กที่ดำเนินการในชุมชนท้องถิ่น มีแนวโน้มว่าจะเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถบรรลุเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาไปพร้อมกับเป้าหมายของการทูตสาธารณะได้

2) การใช้การทูตเพื่อการพัฒนาควรต้องมีการเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ทวิภาคีของประเทศผู้รับ โดยควรคำนึงถึงประวัติความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ผ่านมา ทั้งในมิติการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตลอดจนสถานการณ์ภายในของประเทศผู้รับด้วย

3) การทูตเพื่อการพัฒนาควรต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมาย โดยต้องยึดมั่นในเป้าหมายของการทูตสาธารณะ การทูตเพื่อการพัฒนาสามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ของรัฐในฐานะผู้ให้ และส่งเสริมแหล่งอำนาจละมุน (soft power) อื่น ๆ ของรัฐด้วย

4) การเผยแพร่ประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จของประเทศผู้ให้ไปยังต่างประเทศสามารถใช้เป็นรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ประเทศผู้ให้ไม่มีศักยภาพในการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบโครงการขนาดใหญ่ได้³⁰

²⁸ Karolina Zielinska, *supra note 2*, pp.11.

²⁹ *Ibid*, pp.10-12.

³⁰ *Ibid*, pp.22-23.

สหรัฐฯ เป็นประเทศหนึ่งที่ตระหนักว่าการทูตเพื่อการพัฒนาที่มีความสำคัญในระดับเดียวกันกับกำลังทางทหารในการช่วยรักษาความมั่นคง ความสงบสุข และความมีเสถียรภาพของโลก และถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของนโยบายด้านการต่างประเทศ โดยในปี 2552 (ค.ศ. 2009) กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ได้เริ่มจัดทำเอกสาร Quadrennial Diplomacy and Development Review (QDDR) โดยนางฮิลลารี คลินตัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้กล่าวถึงการนำ Development Diplomacy และระบุว่า USAID (United States Agency for International Development) เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินนโยบายนี้³¹

2.2.3.3 รูปแบบความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (Development Cooperation) ประกอบด้วย

1) แนวคิดความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ หรือ Official Development Assistance (ODA) ซึ่งกำหนดเกณฑ์โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) เป็นความช่วยเหลือที่รัฐบาลประเทศพัฒนาแล้วให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ

2) แนวคิดประสิทธิผลของความช่วยเหลือ (Aid Effectiveness) ภายใต้ Paris Declaration on Aid Effectiveness โดย OECD เพื่อสนับสนุนให้มีการร่วมมือแบบเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างแหล่งความช่วยเหลือและประเทศกำลังพัฒนาในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เพื่อให้งานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเกิดประสิทธิผล

3) แนวคิดความร่วมมือแบบใต้-ใต้ (South-South Cooperation) ระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยตนเอง และความร่วมมือไตรภาคี (Triangular Cooperation หรือ North-South-South Cooperation) ซึ่งส่งเสริมให้มีการสนับสนุนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วน³²

ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) ความร่วมมือทางวิชาการ (Technical Cooperation: TC) เน้นไปยังการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการการพัฒนา อาทิ การพัฒนาบุคลากรและองค์กร และการแลกเปลี่ยนความรู้ความเชี่ยวชาญ

³¹ พลพงศ์ วังแพน, อั้งแล้ว เชียงธรรมที่ 3, หน้า 13.

³² เพ็งอั้ง, หน้า 8-9.

2) ความร่วมมือทางการเงิน (Financial Cooperation) โดยรูปแบบที่พบเห็นได้ทั่วไป ได้แก่ เงินช่วยเหลือให้เปล่า (Grants) และเงินกู้ (Loans)³³

2.2.4 พัฒนาการการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศไทย

ในส่วนนี้ จะแสดงให้เห็นถึงการดำเนินการทูตเพื่อการพัฒนาของไทย ซึ่งมีการนำเอางานด้านการพัฒนาระหว่างประเทศและงานการทูตเข้ามารวมไว้ด้วยกันเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยพัฒนาการและบทบาทของไทยในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงหลัก ดังนี้

2.2.4.1 ช่วงที่ 1: ปี 2493-2531 (ค.ศ. 1950-1988)

ในช่วงนี้ ไทยมีบทบาทเป็นทั้งประเทศผู้รับและผู้ให้ โดยไทยเป็นประเทศผู้รับความช่วยเหลือมาตั้งแต่ปี 2493 (ค.ศ. 1950) ในรูปแบบของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเทศผู้ให้แรกเริ่มคือสหรัฐอเมริกา และต่อมา ในรูปแบบทางวิชาการทุนการศึกษา เงินทุน และโครงการพัฒนาต่าง ๆ จากแหล่งผู้ให้อื่น ๆ³⁴ ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี 2498 (ค.ศ. 1955) ไทยเริ่มมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการเพื่อพัฒนาแก่ต่างประเทศ ในลักษณะ Third Country Training Program ซึ่งประเทศผู้ให้เดิมหรือองค์การระหว่างประเทศเสนอขอความร่วมมือไทยให้ดำเนินการจัดการศึกษา ฝึกอบรม หรือดูงานในประเทศไทยให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ โดยรัฐบาลไทยออกค่าใช้จ่ายบางส่วน และต่อมา ได้ขยายความร่วมมือออกไปในรูปการให้บริการผู้เชี่ยวชาญ และวัสดุอุปกรณ์³⁵

2.2.4.2 ช่วงที่ 2: ปี 2532-2557 (ค.ศ. 1989-2014)

ไทยเริ่มปรับสถานะเป็นประเทศผู้ให้รายใหม่และใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในฐานะเครื่องมือดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ³⁶ โดยเริ่มจากปี 2532 (ค.ศ. 1989) สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ไทยได้กำหนดนโยบายต่างประเทศที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคอินโดจีน โดยมุ่งที่จะ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” รวมทั้งสนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคสามารถพัฒนาตนเองและเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจใน

³³ อนุรักษ์สิริ นิมยี่สุน, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 8, หน้า 9.

³⁴ พลพงศ์ วังแพน, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 3, หน้า 16.

³⁵ ชัชสรัญญ์ เลิศเกียรติวงศ์, การศึกษาประเมินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแบบไตรภาคีของไทย: กรณีศึกษาความร่วมมือไตรภาคีของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศกับญี่ปุ่น เยอรมัน และฝรั่งเศส, (หลักสูตรนักบริหารการทูต รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2564), หน้า 7.

³⁶ ทวีเกียรติ เจนประจักษ์, นโยบายและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาที่เหมาะสมกับประเทศไทย: กรณีศึกษาตัวแบบของสวีตเซอร์แลนด์, (หลักสูตรนักบริหารการทูต รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2557), หน้า 23.

ภูมิภาค³⁷ ทั้งนี้ จุดเปลี่ยนสำคัญคือ ในช่วงปี 2534 (ค.ศ. 1991) สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็น นายกรัฐมนตรี ไทยมีนโยบายที่จะส่งเสริมความร่วมมือและความสัมพันธ์ในทุกมิติกับประเทศเพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ดี ในช่วงนี้ ไทยยังคงมีสถานะเป็นทั้งประเทศผู้รับและผู้ให้ความช่วยเหลือ โดยมีกรมวิเทศสหการ ในฐานะหน่วยงานกลางและตัวแทนของรัฐบาลไทย มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน “รับ” และ “ให้” ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างรัฐบาลไทย และรัฐบาลต่างประเทศ³⁸ และในปี 2545 (ค.ศ. 2002) กรมวิเทศสหการได้ถูกย้ายไปเป็นหน่วยงาน ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศ ด้วยแนวคิดที่จะใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเป็นเครื่องมือ ดำเนินงานส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่งผลให้เกิดแนวทางการดำเนินงานในรูปแบบ “การทูตเพื่อการพัฒนา” (Development Diplomacy)³⁹

บทบาทการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือของไทยชัดเจนขึ้น นับตั้งแต่ไทยมี นโยบายหยุดรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศตามมติของคณะรัฐมนตรี ในปี 2546 (ค.ศ. 2003) โดยการดำเนินงานของไทยเน้นการใช้ประสบการณ์ในฐานะประเทศผู้รับความช่วยเหลือมากกว่าทำ ทศวรรษเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศโลกใต้อื่น ๆ (South-South Cooperation) และทำหน้าที่ เป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างประเทศผู้ให้เดิมของไทยไปยังประเทศที่ยังต้องการความช่วยเหลือ ภายใต้ความร่วมมือเหนือ-ใต้ (North-South-South Cooperation) ซึ่งเป็นความร่วมมือแบบ “หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา” (Partnership for Development) หรือความร่วมมือไตรภาคี (Triangular Cooperation)⁴⁰ นอกจากนี้ ในปี 2547 (ค.ศ. 2004) กรมวิเทศสหการได้ปรับเปลี่ยนเป็นสำนักงาน ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ⁴¹

2.2.4.3 ช่วงที่ 3: ปี 2558 (ค.ศ. 2015) -ปัจจุบัน

เมื่อปี 2558 (ค.ศ. 2015) ได้มีการจัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Agency: TICA) ขึ้นแทนสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ โดยได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลรับผิดชอบภารกิจความร่วมมือ

³⁷ วณดา ธงชัย, การเพิ่มประสิทธิผลการบริหารงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา, (หลักสูตรนักบริหารการทูต รายงาน การศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2555), หน้า 1-2.

³⁸ สุพัตรา ศรีไมตรีพิทักษ์, อ้าวแล้ว เจริญรุดที่ 1, หน้า 98.

³⁹ สายัณห์ กองโกย, การทูตเพื่อการพัฒนา: แนวทางการบูรณาการระหว่างงานด้านการพัฒนาและด้านการทูต สำหรับดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, (หลักสูตรนักบริหารการทูต รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ, 2558), หน้า 1.

⁴⁰ อลงกรณ์ วัตตธรรม, การทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อสาธารณรัฐเคนยา, (สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะ รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563), หน้า 2.

⁴¹ สุพัตรา ศรีไมตรีพิทักษ์, อ้าวแล้ว เจริญรุดที่ 1, หน้า 99.

เพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย ปัจจุบัน ไทยพัฒนาขึ้นมาอยู่ในสถานะ “ผู้ให้” ที่แบ่งปันประสบการณ์และสนับสนุนประเทศอื่นอย่างเต็มตัว⁴² โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีแนวทางดำเนินงานให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการของประเทศผู้รับ (demand driven) โดยมีเป้าหมายยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของประเทศไทยในการสนับสนุนการแก้ปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำในอนุภูมิภาคและในภูมิภาคและการขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)⁴³ และในการดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาในประเทศต่าง ๆ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งการดำเนินโครงการที่เผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการนำจุดแข็งของประเทศไทย ทั้งความเชี่ยวชาญและนวัตกรรมไปเผยแพร่แก่ประเทศคู่ร่วมมือ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ⁴⁴

ประเทศเป้าหมายหลักในการให้ความช่วยเหลือของไทย คือ กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคใกล้เคียงเป็นลำดับแรก และกลุ่มประเทศเป้าหมายถัดไปคือ ประเทศในภูมิภาคอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย ได้แก่ เอเชียใต้ แอฟริกา และลาตินอเมริกา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างมิตรของไทยให้มากขึ้น รวมทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจของไทยในต่างประเทศ⁴⁵

รูปแบบการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ได้แก่ (1) โครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (Development Projects) โดยดำเนินงานให้ความช่วยเหลือทางวิชาการในกรอบความร่วมมือทวิภาคีเป็นหลัก (2) ทูตพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมให้เปล่าที่รัฐบาลไทยเสนอให้ ได้แก่ ทุนฝึกอบรมนานาชาติประจำปี (Annual International Training Course: AITC) และทุนศึกษาปริญญาโทนานาชาติ (Thailand International Postgraduate Programme: TIPP) (3) โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย (Friends from Thailand: FFT) ซึ่งเป็นการส่งเสริมเยาวชนไทยไปปฏิบัติงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศภายใต้รูปแบบ

⁴² กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, การทูตเพื่อการพัฒนา เส้นทางสู่ความยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2565), หน้า 7.

⁴³ ณัฐฐีสิริ นิมยี่สุน, อั้งแล้ว เชิงอรรถที่ 8, หน้า 19.

⁴⁴ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, อั้งแล้ว เชิงอรรถที่ 42, หน้า 7.

⁴⁵ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, แผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2566-2570), (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการต่างประเทศ), [ออนไลน์], 2565, แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/แผนยุทธศาสตร์กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ?page=65e698ee6baa8732541135c3&menu=65e6990e751de52405759de4> [27 กรกฎาคม 2567].

อาสาสมัครในประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียใต้ และแอฟริกา และ (4) การส่งผู้เชี่ยวชาญไทย (Thai Experts) ไปปฏิบัติงานในประเทศผู้รับความช่วยเหลือ⁴⁶

วิธีการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย (Modalities of Development Cooperation) มี 3 รูปแบบ คือ (1) ความร่วมมือทวิภาคี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างไทยกับประเทศผู้รับ โดยใช้งบประมาณรัฐบาลไทยในการดำเนินงานโครงการ (2) ความร่วมมือในกรอบอนุภูมิภาคและภูมิภาคที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศรับผิดชอบด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ อาทิ ASEAN ACMECS BIMSTEC เป็นต้น โดยใช้งบประมาณประเทศไทยในการดำเนินงานทั้งหมด และ (3) ความร่วมมือไตรภาคีกับประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาและองค์การระหว่างประเทศให้กับประเทศ กลุ่มประเทศ และกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ในรูปแบบโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยจะเป็นการแบ่งภาระการรับผิดชอบงบประมาณในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมตามที่ได้มีการตกลงกัน⁴⁷

นอกจากนี้ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศของไทย พ.ศ. 2566-2570 สำหรับใช้เป็นแนวทางและกรอบอ้างอิงสำหรับการทำงานร่วมกันระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยแผนยุทธศาสตร์ฯ ได้กำหนดประเทศและพื้นที่เป้าหมายความร่วมมือของไทย ซึ่งรวมถึงภูมิภาคเอเชียใต้ ซึ่งเนปาลเป็นหนึ่งในประเทศที่อาจยังต้องอาศัยความร่วมมือเพื่อพัฒนาจากไทย โดยเฉพาะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถที่มีความจำเป็นพื้นฐาน สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ อาทิ ด้านการเกษตร การศึกษา (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) สาธารณสุข การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การค้าและอุตสาหกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยว วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยการสนับสนุนทุนฝึกอบรม/ดูงาน ผู้เชี่ยวชาญ อาสาสมัคร รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับประชาชน⁴⁸

⁴⁶ ณัฐฐิสิริ นิมยี่สุน, อ้าวแล้ว เชียงอรรถที่ 8, หน้า 20.

⁴⁷ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, วิธีการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย (Modalities of Development Cooperation), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/page/วิธีการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย?menu=5f363e3dd83c62481e69cb99> [25 กรกฎาคม 2567].

⁴⁸ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, อ้าวแล้ว เชียงอรรถที่ 45.

2.2.5 การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล

ความร่วมมือทางวิชาการและการพัฒนาระหว่างไทยกับเนปาลเริ่มขึ้นในช่วงที่ไทยยังเป็นประเทศผู้รับ ไทยให้ความร่วมมือทางวิชาการกับเนปาล ตั้งแต่ปี 2520 (ค.ศ. 1977) โดยปัจจุบันไทยและเนปาลมีความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างกัน ใน 3 รูปแบบ คือ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความร่วมมือทวิภาคี และความร่วมมือไตรภาคี ทั้งนี้ ในขั้นนี้ ไทยและเนปาลยังไม่มีข้อตกลงและกลไกการประชุมว่าด้วยความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างกัน อีกทั้งยังไม่มีภาระงานหน่วยงานคู่ร่วมมือของเนปาลในการดำเนินงานกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย⁴⁹

2.2.5.1 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การดำเนินงานภายใต้กรอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นการดำเนินงานหลักของความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างไทยกับเนปาล โดยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบทุนฝึกอบรมที่ไทยแจ้งเวียนให้แก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในภูมิภาคเอเชียที่เป็นประเทศเป้าหมาย ซึ่งรวมถึงเนปาล โดยการให้ทุนฝึกอบรมและทุนการศึกษาเพื่อสร้างความคุ้นเคยและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านบุคลากรภาครัฐ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ทุนฝึกอบรมนานาชาติประจำปี (Annual International Training Course: AITC) ริเริ่มขึ้นเมื่อปี 2534 (ค.ศ. 1991) เป็นกิจกรรมสำคัญภายใต้การให้ความร่วมมือทางวิชาการที่ประเทศไทยให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ โดยในแต่ละปี จะมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมประมาณ 30-35 หลักสูตร โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศจะแจ้งเวียนทุนฝึกอบรมระยะสั้น AITC ให้แก่ประเทศต่าง ๆ รวมถึงเนปาลทุกปี ใน 5 สาขาหลัก ได้แก่ (1) Sufficiency Economy Philosophy (SEP) (2) Climate Change (3) Public Health (4) Agriculture and Food Security และ (5) Other topics related to the Sustainable Development Goals (SDGs) โดยระหว่างปี 2558-2566 (ค.ศ. 2015-2023) มีชาวเนปาลได้รับทุนหลักสูตรฝึกอบรม AITC รวมทั้งสิ้น 76 คน⁵⁰

2) ทุนศึกษาระดับปริญญาโทนานาชาติ (Thailand International Postgraduate Programme: TIPP) เป็นการให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทระยะเวลา 1-2 ปี แก่บุคลากรจากประเทศกำลังพัฒนา เพื่อเข้าศึกษาในหลักสูตรนานาชาติในสาขาสำคัญต่าง ๆ ที่สถาบันการศึกษาของไทยมีศักยภาพโดดเด่น โดยเป็นหนึ่งในกิจกรรมสำคัญภายใต้การให้ความร่วมมือทางวิชาการที่ไทยให้แก่ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ โดยระหว่างปี 2559-2565

⁴⁹ กองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ข้อมูลความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างไทยกับเนปาล, [สิงหาคม 2567].

⁵⁰ เพ็ญอ้าง; เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 1602.1/9/2567 ลงวันที่ 8 มกราคม 2567).

(ค.ศ. 2016-2022) มีชาวเนปาลได้รับทุน TIPP รวมทั้งสิ้น 25 คน⁵¹ โดยปัจจุบัน มีผู้รับทุนชาวเนปาล อยู่ระหว่างการศึกษารวม 2 คน (ได้รับทุนปีการศึกษา 2565) ได้แก่ หลักสูตร Master of Science Programme in Bioscience for Sustainable Agriculture ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร 1 คน และหลักสูตร Master of Public Health Programme in Global Health and One Health ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 1 คน ทั้งนี้ ในปี 2567 กรมความร่วมมือระหว่างประเทศเปิดรับสมัครทุน TIPP ในหลายสาขา รวมถึง สาขาสาธารณสุข ซึ่งครอบคลุมหลักสูตรที่อาจช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการแพทย์ของเนปาล และลดปัญหาการเสียชีวิตของมารดาในปัจจุบัน อาทิ (1) หลักสูตร Master of Primary Health Care Management (International Programme) (2) Master of Public Health (3) Master of Public Health Programme in Public Health Research (International Programme) และ (4) Master of Nursing Science เป็นต้น⁵²

2.2.5.2 ความร่วมมือทวิภาคี (bilateral cooperation)

คือ การ “ให้-รับ” ที่เป็นการดำเนินการโดยตรงโดยรัฐบาลไทยกับประเทศผู้รับ⁵³ โดยพิจารณาตามคำขอและความต้องการ (demand-driven) ของประเทศผู้รับเป็นหลัก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ โครงการ ทุนการศึกษา ทุนฝึกอบรม/ดูงาน การส่งผู้เชี่ยวชาญไปปฏิบัติงาน และการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ โดยในส่วนของเนปาล มีโครงการที่ดำเนินการแล้ว ดังนี้

1) โครงการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) และถ่ายทอดประสบการณ์ในด้านการประยุกต์ใช้ให้กับกลุ่มประเทศเป้าหมายจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ เมื่อปี 2563 (ค.ศ. 2020) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีดำริให้จัดการศึกษาดูงานเชิงปฏิบัติการ (study visit and workshop) ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 สาขา ได้แก่ (1) SEP for SMEs (2) SEP for Sustainable Tourism Development และ (3) SEP for Highland Agriculture เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและถ่ายทอดประสบการณ์ในด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของไทยให้กับกลุ่มประเทศเป้าหมายจากกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ รวมทั้งเนปาล เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ทำให้ไม่สามารถจัดการศึกษาดูงานเชิงปฏิบัติการหัวข้อดังกล่าวในประเทศไทยได้

⁵¹ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 1602.1/9/2567 ลงวันที่ 8 มกราคม 2567).

⁵² เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 1604.1/89/2567 ลงวันที่ 13 มีนาคม 2567).

⁵³ ณัฐฐิสิริ นิมยี่สุน, อั้งแล้ว เจิงอรรถที่ 8, หน้า 19.

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจึงได้ร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) (องค์การมหาชน) และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จัดสัมมนาออนไลน์หัวข้อ “Sustainable Highland Development: Challenges and Response to COVID-19 and the Application of Sufficiency Economy Philosophy” ระหว่างวันที่ 13-16 กันยายน 2564 (ค.ศ. 2021) ให้กับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแลด้านการพัฒนาเกษตรพื้นที่สูงและผู้ที่เกี่ยวข้องจาก 4 ประเทศ ได้แก่ สปป. ลาว ทิมอร์-เลสเต ศรีลังกา และเนปาล โดยเนปาลได้ส่งผู้แทนเข้าร่วม รวม 6 คน⁵⁴

2) โครงการ e-learning การศึกษาทางไกลของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ฝ่ายไทยได้ติดตั้งระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในวัดไทยในเนปาล 1 แห่ง คือ ที่วัดไทยลุมพินี และวัดไทยในอินเดีย 4 แห่ง เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนในเนปาลและอินเดีย⁵⁵

ทั้งนี้ มีโครงการที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้คือ โครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ในเนปาล ซึ่งเมื่อปี 2561 (ค.ศ. 2018) ฝ่ายเนปาลได้เสนอร่างข้อเสนอโครงการ “Development for Sustainable Community Development Model based on the Application of the Philosophy of Sufficiency Economy” ที่เทศบาล Ribdikot ในเขต Palpa จังหวัดลุมพินี เพื่อกรมความร่วมมือระหว่างประเทศพิจารณา ซึ่งต่อมา กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้ขอให้ฝ่ายเนปาลทบทวนพื้นที่โครงการและหน่วยงานคู่ร่วมมือดำเนินโครงการ บนพื้นฐานหลักการดำเนินงานระหว่างรัฐ-รัฐ และปัจจัยความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ระบบสาธารณสุข ความยั่งยืนของโครงการ โดยได้มีการประสานงานในเรื่องนี้ผ่านทางสถานเอกอัครราชทูตเนปาลประจำประเทศไทย และสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ อยู่เป็นระยะ อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ในที่สุดแล้ว ฝ่ายเนปาลมิได้มีหนังสือแจ้งยืนยันความประสงค์ดำเนินโครงการฯ อย่างเป็นทางการ ซึ่งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้หารือ/ทาบถามหน่วยงานดำเนินโครงการของไทยไว้ในเบื้องต้นแล้ว⁵⁶

2.2.5.3 ความร่วมมือไตรภาคี

ที่ผ่านมา กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้ร่วมกับแหล่งผู้ให้เงินหรือองค์การระหว่างประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น สวีเดน หน่วยงานของสหประชาชาติ จัดฝึกอบรมให้แก่ประเทศต่าง ๆ รวมถึงเนปาล โดยมีรายละเอียดความร่วมมือไตรภาคีที่ได้ดำเนินการระหว่างปี 2559-2563 ดังปรากฏในตารางที่ 1 ที่จัดทำโดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ดังนี้⁵⁷

⁵⁴ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 1604.1/89/2567 ลงวันที่ 13 มีนาคม 2567).

⁵⁵ เฟิ่งอ้าง.

⁵⁶ เฟิ่งอ้าง.

⁵⁷ เฟิ่งอ้าง.

ตารางที่ 1 ความร่วมมือไตรภาคีระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศกับแหล่งผู้ให้อื่นหรือ
องค์การระหว่างประเทศ ปี 2559-2563

คู่ร่วมมือ	รายละเอียด																					
Columbo Plan Secretariat (CPS)	ได้ร่วมจัดฝึกอบรมรวม 6 หลักสูตร ในด้านต่าง ๆ อาทิ SMEs การเกษตร และความมั่นคงทางอาหาร ระหว่างปี 2559-2564 (ค.ศ. 2016-2021) ซึ่งเนปาลได้รับทุนรวมทั้งสิ้น 7 ทุน																					
Japan International Cooperation Agency (JICA)	ได้ร่วมจัดฝึกอบรม 2 หลักสูตรโดยมีชาวเนปาลได้รับทุนรวม 13 คน ดังนี้ <table border="1" data-bbox="558 600 1396 1153"> <thead> <tr> <th>หลักสูตร</th> <th>ครั้งที่</th> <th>จัดขึ้นเมื่อ</th> <th>จำนวนผู้รับทุนเนปาล</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="3">International Road Infrastructure Development for ASEAN and BIMSTEC Networks</td> <td>1</td> <td>2560-2561</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>กุมภาพันธ์ และ กรกฎาคม 2566</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>มกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2567</td> <td>ไม่มี</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Workshop on Investment Promotion Policy and Enhancing Industrial Competitiveness for Mekong and South-Asian Countries</td> <td>1</td> <td>กุมภาพันธ์ 2566</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>กุมภาพันธ์ 2567</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>	หลักสูตร	ครั้งที่	จัดขึ้นเมื่อ	จำนวนผู้รับทุนเนปาล	International Road Infrastructure Development for ASEAN and BIMSTEC Networks	1	2560-2561	3	2	กุมภาพันธ์ และ กรกฎาคม 2566	5	3	มกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2567	ไม่มี	Workshop on Investment Promotion Policy and Enhancing Industrial Competitiveness for Mekong and South-Asian Countries	1	กุมภาพันธ์ 2566	3	2	กุมภาพันธ์ 2567	2
หลักสูตร	ครั้งที่	จัดขึ้นเมื่อ	จำนวนผู้รับทุนเนปาล																			
International Road Infrastructure Development for ASEAN and BIMSTEC Networks	1	2560-2561	3																			
	2	กุมภาพันธ์ และ กรกฎาคม 2566	5																			
	3	มกราคม ถึง กุมภาพันธ์ 2567	ไม่มี																			
Workshop on Investment Promotion Policy and Enhancing Industrial Competitiveness for Mekong and South-Asian Countries	1	กุมภาพันธ์ 2566	3																			
	2	กุมภาพันธ์ 2567	2																			
United Nations Office for South-South Cooperation (UNOSSC)	ได้ร่วมจัดการประชุม Regional Consultation on South-South Cooperation in Asia and the Pacific “Towards the Buenos Aires Plan of Action 40 th Anniversary” และการประชุม Inaugural Asia-Pacific Forum for South-South Cooperation ในปี 2561 (ค.ศ. 2018) ซึ่งมีชาวเนปาลมาเข้าร่วม 1 คน																					
United Nations Population Fund (UNFPA)	ปี 2562 (ค.ศ. 2019) จัดฝึกอบรมหลักสูตร South-South Cooperation Solution on Preventable Causes of Maternal Death ซึ่งมีชาวเนปาลได้รับทุนรวม 2 คน																					
Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA)	ตั้งแต่ปี 2563 (ค.ศ. 2020) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยโครงการทุนศึกษาปริญญาเอกในกรอบความร่วมมือไตรภาคีไทย-สวีเดน และดำเนินการสนับสนุนทุนศึกษาระดับปริญญาเอก ด้าน Basic Science ให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน (CLMV) และประเทศในเอเชียใต้ ได้แก่ บังกลาเทศ ภูฏาน เนปาล และศรีลังกา เพื่อคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าศึกษาในประเทศไทยและทำวิจัยที่สวีเดน โดยร่วมกับสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และ The International Science Programme, Uppsala University ซึ่งเปิดรับสมัคร ในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม ของทุกปี ทั้งนี้ ยังไม่มีผู้รับทุนจากเนปาล																					

ที่มา: จัดทำโดยกองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

2.3 สรุปผลการศึกษา

เนปาลเป็นมิตรประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย ซึ่งไทยมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างผู้นำ และส่งเสริมการเยือนในทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมการใช้กลไกความร่วมมือทวิภาคีที่มีอยู่คือ การประชุมคณะกรรมการร่วม (JC) ในการผลักดันประเด็นความสัมพันธ์และความร่วมมือทวิภาคี เพื่อรักษาความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างสองฝ่ายอย่างไว้ถาวร การที่สองฝ่ายวางเว้นการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง และการประชุมคณะกรรมการร่วมฯ ไม่สามารถจัดขึ้นได้ตามกำหนด ในห้วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ขาดการผลักดันเชิงนโยบายในระดับสูงของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล

ในด้านรูปแบบการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาล พบว่าไทยและเนปาลมีความร่วมมือระหว่างกัน 3 ด้านหลัก คือ (1) ความร่วมมือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (ทุน AITC และ TIPP) (2) ความร่วมมือแบบทวิภาคี และ (3) ความร่วมมือไตรภาคี ซึ่งความร่วมมือทั้ง 3 ด้าน มุ่งเน้นการให้ทุนฝึกอบรมและทุนการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นโดยสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยที่ประเทศไทยเป็นหลัก เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทยผ่านตัวบุคคล (key individuals) โดยในการศึกษาและฝึกอบรมดังกล่าว เป็นโอกาสที่บุคลากรภาครัฐของเนปาลจะได้รู้จักประเทศไทยและมีความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินงานด้านการพัฒนาของไทยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินความร่วมมือระหว่างไทยกับเนปาลยังไม่สามารถนำไปสู่ความร่วมมือภายใต้โครงการพัฒนา (Development Project) ซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินการที่เห็นผลลัพธ์เป็นรูปธรรมและจะช่วยส่งเสริมบทบาทไทยในเนปาลด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้เห็นประจักษ์ชัดได้ยิ่งขึ้นมากกว่า

สำหรับสาขาที่ไทยให้ความร่วมมือ พบว่า ไทยจัดฝึกอบรมและให้ทุนการศึกษาในสาขาที่ตอบสนองต่อความต้องการของเนปาล ทั้งในด้านการสาธารณสุข การเกษตร ความมั่นคงทางอาหาร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การให้ทุนศึกษาและฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ของไทยยังขาดกลไกในการติดตามผลการดำเนินงานของผู้รับทุนเมื่อจบหลักสูตรฝึกอบรมแล้ว แม้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจะมีฐานข้อมูลผู้รับทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ แต่ยังไม่ได้มีการติดตามว่าภายหลังเข้ารับการฝึกอบรมแล้ว ผู้รับทุนชาวเนปาลได้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานอย่างไรบ้าง

ทั้งนี้ เพื่อให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาถูกใช้เป็นเครื่องมือการทูตสาธารณะที่สร้างประโยชน์สูงสุดในการส่งเสริมภาพลักษณ์ (image) และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของนโยบาย (understanding of a country's policies) การพิจารณาศักยภาพของการใช้การทูตเพื่อการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล จะทำให้เห็นถึงแนวทางในการขับเคลื่อนการทูตเพื่อการพัฒนาเพื่อให้บทบาทของไทยด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในเนปาลเห็นเป็นที่ประจักษ์ชัดยิ่งขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดการทูตสาธารณะและแนวคิดการทูตเพื่อการพัฒนาในการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาสและความท้าทาย) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SWOT การใช้การทูตเพื่อการพัฒนาในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เนปาล

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
<p>S1 ความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิด ทั้งในระดับรัฐและระดับประชาชน</p> <p>S2 บทบาทการเป็นประเทศผู้ให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และภาพลักษณ์ที่ดีในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทย</p>	<p>W1 การขาดกลไกติดตามผลการดำเนินงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายหลังที่ผู้รับทุนจบการฝึกอบรมแล้ว</p>
โอกาส (Opportunity)	ความท้าทาย (Threat)
<p>O1 เนปาลกำหนดจะหลุดพ้นจากสถานะประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) ในปี 2569 (ค.ศ. 2026)</p> <p>O2 เนปาลเป็นที่ตั้งขององค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานสหประชาชาติหลายสำนักงาน</p>	<p>T1 การที่ไม่สามารถจัดการประชุม JC ไทย-เนปาลได้เป็นประจำ</p>

ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง (Strength)

1) ไทยและเนปาลเป็นมิตรที่ดีและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ทั้งในระดับรัฐ และระดับประชาชน อีกทั้งไม่มีประวัติศาสตร์ความขัดแย้งระหว่างกัน จึงไม่มีประเด็นทางสังคมจิตวิทยาที่จะเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกัน⁵⁸ อันเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินการทูตเพื่อการพัฒนา กอปรกับไทยใช้ประสบการณ์จากการเป็นประเทศผู้รับ และมีแนวทางดำเนินงานให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาบนพื้นฐานความต้องการของประเทศผู้รับ (demand driven) ไทยจึงมุ่งเน้นการรับฟังและเข้าใจประเทศคู่ร่วมมือมากที่สุด⁵⁹ การให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยที่เน้นในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงมีลักษณะเป็นมิตรต่อประเทศผู้รับ

2) ไทยให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับเนปาลมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ที่ไทยยังมีบทบาทเป็นทั้งประเทศผู้รับและผู้ให้ โดยการให้ทุนแก่บุคลากรชาวเนปาลมาศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทย อันมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของเนปาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยในระหว่างการหารีหรือระดับสูงในหลายโอกาส ฝ่ายเนปาลมักกล่าวชื่นชมบทบาทดังกล่าวของไทย ซึ่งสะท้อนทัศนคติที่ดีต่อไทยและภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในการให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาดังกล่าว นอกจากนี้ การที่บุคลากรชาวเนปาลได้รับทุนให้มาฝึกอบรมและศึกษาที่ประเทศไทย ยังเป็นโอกาสแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาของไทยที่ดำเนินการจัดหลักสูตร ซึ่งอาจสามารถต่อยอดและขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในสาขาต่าง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมีความสนใจร่วมกัน และไทยมีความพร้อม เพื่อเสริมสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานของไทยกับเนปาลต่อไปได้

ปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน (Weakness)

ปัจจุบัน กรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีฐานข้อมูลผู้ที่ได้รับทุนฝึกอบรมและทุนศึกษา จากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ แต่ยังไม่มีการติดตามผลการดำเนินงานของผู้รับทุน เมื่อจบหลักสูตรอบรมแล้ว จึงทำให้ยังไม่สามารถเสริมสร้างประโยชน์จากการสร้างเครือข่ายบุคลากรชาวเนปาลที่ได้รับทุนจากไทยได้

โอกาส (Opportunity)

1) เนปาลกำหนดจะหลุดพ้นจากสถานะประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDCs) ในปี 2569 (ค.ศ. 2026) และยังสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่จะเปลี่ยนผ่านสู่สถานะประเทศรายได้

⁵⁸ อสิ ม้ามณี, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 15, หน้า 29.

⁵⁹ วิจิตรา ชนสุกาญจน์ และปริยา อรุณพูลทรัพย์, “งานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ: สิ่งทอง ลากพิเศษพันธุ์ รองอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ,” วารสารการทูตเพื่อการพัฒนา 1, ฉบับที่ 2 (เมษายน-ธันวาคม 2558): 20-21. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://tica-magazine.mfa.go.th/TICA_issue2/index.html.

ปานกลาง (Middle-Income Country: MIC) ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) เนปาลยังได้ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 จึงเป็นโอกาสที่ไทยจะพิจารณาหารือถึงความสนใจและความพร้อมของฝ่ายเนปาลที่จะมีโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในสาขาที่ทั้งสองฝ่ายมีความสนใจร่วมกันและมีความพร้อมในการดำเนินงาน

2) เนปาลเป็นที่ตั้งของหน่วยงานสหประชาชาติ 17 สำนักงาน จึงเป็นโอกาสที่ไทยจะเพิ่มศักยภาพในการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในรูปแบบหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาให้มากขึ้น โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานสหประชาชาติ เช่น กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund: UNFPA) และองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) เพื่อให้ความร่วมมือแก่เนปาลในด้านสาธารณสุข และการเกษตรและความมั่นคงทางอาหาร ทั้งนี้ ในห้วงปี 2566-2567 (ค.ศ. 2023-2024) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ ได้หารือในเบื้องต้นกับ UNFPA สำนักงานประจำเนปาล เกี่ยวกับโอกาสในการร่วมมือกันเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขแก่เนปาล และหารือกับ FAO สำนักงานประจำเนปาลและภูมิภาค เกี่ยวกับความร่วมมือในการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารให้แก่เนปาล และได้รายงานให้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศพิจารณาหารือในรายละเอียดกับทั้งสองหน่วยงานต่อไป ซึ่งในขั้นนี้ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้หารือกับทั้งสองหน่วยงาน ซึ่งมีสำนักงานประจำประเทศไทย และอยู่ระหว่างดำเนินการที่เกี่ยวข้อง

ความท้าทาย (Threat)

การที่ไทยและเนปาลไม่สามารถจัดการประชุม JC ไทย-เนปาลได้เป็นประจำ ทำให้ขาดการผลักดันเชิงนโยบายในระดับสูงของทั้งสองฝ่ายในการติดตามและผลักดันประเด็นความร่วมมือต่าง ๆ รวมทั้งความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ให้มีความคืบหน้าอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

บทสรุป

รูปแบบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการให้ทุนศึกษาและฝึกอบรมในหลักสูตรที่จัดขึ้นในประเทศไทยอาจเป็นรูปแบบที่เหมาะสมแล้วสำหรับไทยที่มีสถานะเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นผู้ให้รายใหม่ ซึ่งยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและมูลค่าความช่วยเหลือไม่สูง เมื่อเทียบกับประเทศผู้ให้รายใหญ่และองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ให้แก่เนปาล ดังนั้น โจทย์สำคัญสำหรับไทย คือ ไทยจะขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลอย่างไร เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทย เพื่อเสริมสร้างบทบาทของไทยด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้เห็นเด่นชัดและเป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้นในเนปาล รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในระดับประชาชน โดยผู้ศึกษาเห็นว่า แนวทางในการขับเคลื่อนคือ การสร้างพันธมิตรเพื่อเป็น “ผู้ช่วยและผู้ร่วม” ขับเคลื่อนการทูตเพื่อการพัฒนา

ของไทยต่อเนปาล โดย (1) สร้างเครือข่ายบุคลากรชาวเนปาลที่ได้รับทุนจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศให้มาศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทย (2) เพิ่มบทบาทของไทยในความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคี (3) ขยายความร่วมมือแบบหุ้นส่วน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากภาคส่วนที่หลากหลาย โดยเฉพาะภาคเอกชน ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3

ข้อเสนอ

การศึกษาการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลเป็นการศึกษาโดยใช้แนวคิดการทูตสาธารณะและการทูตเพื่อการพัฒนาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยศึกษารูปแบบและกลไกการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยในภาพรวม และโดยเฉพาะต่อเนปาล ตลอดจนศักยภาพของการดำเนินนโยบาย ทั้งปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน และปัจจัยภายนอกที่สร้างโอกาสและความท้าทาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการนำความร่วมมือเพื่อพัฒนามาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ตลอดห่วงกว่าหกทศวรรษของความสัมพันธ์ทางการทูต ไทยและเนปาลมีความสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และการพัฒนา โดยไทยพิจารณาถึงความสำคัญของเนปาลในฐานะมิตรประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและใกล้ชิดในภูมิภาคเอเชียใต้ โดยมียุทธศาสตร์ที่สนับสนุนการดำเนินงาน คือ ยุทธศาสตร์การต่างประเทศ ที่กำหนดให้การดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยเพื่อมุ่งรักษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระดับรัฐ และสร้างทัศนคติเชิงบวกและความเข้าใจในระดับประชาชนกับประเทศต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นรากฐานความสัมพันธ์ที่มั่นคงระยะยาว รวมทั้งมุ่งสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศต่าง ๆ ผ่านการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ของไทย โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งยกระดับสถานะและเกียรติภูมิของไทยในฐานะประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ (Emerging Donor) และหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา และภาพลักษณ์ของไทยในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนในเวทีระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ และยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้ เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การต่างประเทศที่กำหนดไว้

จากผลการศึกษาในบทที่ 2 ทำให้เห็นถึงปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน และปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและความท้าทาย ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างและขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาเพื่อภารกิจการทูตสาธารณะให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป ดังนี้

3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

รายงานฉบับนี้มุ่งเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาล โดยเมื่อคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ ในบทที่ 2 มีข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

3.1.1 เสริมสร้างและกระชับความสัมพันธ์ทั้งในระดับรัฐ โดยส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง และในระดับประชาชน โดยสร้างเครือข่ายบุคลากรชาวเนปาลที่ได้รับทุนจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศให้มาศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทย โดยปฏิสัมพันธ์ในระดับประชาชนสามารถช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีและความเข้าใจอันดีระหว่างสองประเทศ อันจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนปาลให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในระยะยาว

3.1.2 เพิ่มมีติงานการทูตในการดำเนินนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนา โดยสถานเอกอัครราชทูตสามารถเป็นกลไกในการประสานและเชื่อมโยงระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของไทย (National Focal Point) ในการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับหน่วยงานหลักของประเทศคู่ร่วมมือที่รับผิดชอบงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เพื่อเป็นกลไกในต่างประเทศที่จะมีส่วนช่วยในการใช้ “การทูตนำการพัฒนา” ไปสู่ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นคู่ความร่วมมือกับไทย⁶⁰ โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ในภูมิภาคที่ห่างไกลออกไป เช่น เนปาลในภูมิภาคเอเชียใต้ เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยเป็นไปในเชิงรุกมากยิ่งขึ้น โดยกลไกการประสานงานดังกล่าวสามารถเป็นส่วนเสริมกลไกการประชุมคณะกรรมการร่วม (JC) ในห้วงที่ยังไม่สามารถจัดการประชุมได้ และกลไกการประชุมว่าด้วยความร่วมมือด้านการพัฒนาที่ยังไม่มีการจัดตั้งกับเนปาล

3.1.3 เพิ่มบทบาทไทยในการดำเนินความร่วมมือเพื่อพัฒนากับประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศในรูปแบบความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคี (South-South and Triangular Cooperation) โดยพิจารณาตัวอย่างโครงการความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคีที่ไทยดำเนินการในประเทศต่าง ๆ มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานกับเนปาล

3.1.4 ขยายความร่วมมือแบบหุ้นส่วน โดยเพิ่มการมีส่วนร่วมและการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือกับภาคเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจไทยที่ดำเนินธุรกิจในเนปาล หรือบริษัทไทยที่ประสงค์จะขยายกิจการเพื่อเข้าไปดำเนินธุรกิจในเนปาล โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรต้องเน้นนโยบายและกิจกรรมการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่มีเป้าหมายชัดเจน ตอบสนองความต้องการของประเทศผู้รับ และควรต้องส่งผล (impact) ในระยะยาวและอย่างยั่งยืน

⁶⁰ ฐานเศรษฐกิจ, บัวแก้วยุคใหม่ลุยการทูตเพื่อการพัฒนา ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ, [ออนไลน์], 26 ตุลาคม 2566, แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/columnist/exclusive-area/579490> [18 สิงหาคม 2567].

3.2 ข้อเสนอเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

เพื่อเสริมสร้างบทบาทของไทย (visibility) ด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในเนปาลให้เห็นเด่นชัดและเป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ ในฐานะหน่วยงานในต่างประเทศที่ดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-เนปาล สามารถมีส่วนช่วยขับเคลื่อนการดำเนินการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อเนปาลได้ โดยมีข้อเสนอแนะในการดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ในมิติความสัมพันธ์ระดับรัฐ ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูง ซึ่งจะ เป็นโอกาสที่ไทยและเนปาลจะหารือผลักดันความร่วมมือต่าง ๆ ให้มีความคืบหน้า รวมทั้งแสวงหา กลุ่มทางความร่วมมือใหม่ ๆ อาทิ การส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในรูปแบบความร่วมมือได้-ได้ และไตรภาคี และในโอกาสการเยือนดังกล่าว อาจจัดให้มีการศึกษาดูงานการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของไทยในสาขาที่เนปาลสนใจและไทยมีแนวปฏิบัติที่ดีที่สามารถถ่ายทอดและ แบ่งปันแก่เนปาลได้ อาทิ ด้านการเกษตรยั่งยืน และการแปรรูปการเกษตร โดยในโอกาสที่ไทยจะเป็น เจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำกรอบความร่วมมือแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทาง วิชาการและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation: BIMSTEC) ครั้งที่ 6 ที่ประเทศไทย จึงอาจเป็นโอกาสที่จะทบทวนให้มีการเยือนไทย อย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีเนปาลเพื่อกระชับความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือในด้าน ต่าง ๆ รวมถึงความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างสองประเทศได้

3.2.2 ในมิติความสัมพันธ์ระดับประชาชน ควรเร่งสร้างเครือข่ายบุคลากรชาวเนปาลที่ได้รับทุน จากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศที่มาศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทย ซึ่งจะมีส่วนช่วย เสริมสร้างและขยายเครือข่ายชาวต่างประเทศที่เป็นเพื่อนกับประเทศไทยในต่างประเทศ (Friends of Thailand) ในเนปาลต่อไปได้

การสร้างเครือข่ายดังกล่าวอาจดำเนินการโดยจัดตั้งเป็น TICA Alumni Network in Nepal โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกาฐมาณฑุ อาจ ร่วมกันจัดกิจกรรมในลักษณะเดียวกันกับกิจกรรม TICA Alumni Networking in Myanmar 2024 จัดขึ้นเมื่อเดือนเมษายน 2567 (ค.ศ. 2024) ที่กรุงย่างกุ้ง ซึ่งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ จัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้นเป็นครั้งแรกในต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์และ สร้างเครือข่ายระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงย่างกุ้ง สถาบันการศึกษาของไทย และผู้รับทุนชาวเมียนมาที่สำเร็จการศึกษาจากทุนรัฐบาลไทย โดยภายในงาน ได้เปิดโอกาสให้ศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาแบ่งปันประสบการณ์และการนำความรู้ที่ศึกษาไปปรับใช้

ในการทำงาน รวมถึงขอรับข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินงานทุนการศึกษาของ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย⁶¹

ทั้งนี้ ในเบื้องต้น สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ อาจดำเนินการนำร่อง โดยจัดงานเลี้ยงรับรองเพื่อพบปะและทำความรู้จักกับผู้รับทุนชาวเนปาลที่สำเร็จการศึกษาและ หลักสูตรฝึกอบรมจากทุนของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากข้อมูลผู้รับทุน ฝึกอบรมและทุนศึกษาที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศรวบรวมไว้ และพัฒนาสร้างเครือข่าย TICA Alumni Network ในเนปาล โดยกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นโอกาสให้สถานเอกอัครราชทูตฯ สามารถประเมินความสนใจในการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมเครือข่ายฯ ของผู้รับทุนชาวเนปาล รวมทั้งปรับปรุงข้อมูลของผู้รับทุนชาวเนปาลให้เป็นปัจจุบัน โดยต่อยอดจากข้อมูลที่ได้รับจาก กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ดี ปัจจัยที่จะมีผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่าย TICA Alumni Network in Nepal คือ การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเข้าร่วมเครือข่ายยังคงได้รับความสนใจ จากศิษย์เก่าชาวเนปาลที่ได้รับทุนจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้เครือข่ายดังกล่าว สามารถคงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ โดยกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถดำเนินการได้ในระยะสั้น คือ การจัดทำคลิปวิดีโอ โดยสถานเอกอัครราชทูตฯ เชิญข้าราชการและบุคลากรชาวเนปาลที่เคย ได้รับทุนศึกษาและทุนฝึกอบรมจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศมาร่วมแบ่งปันประสบการณ์ ในการเข้าร่วมหลักสูตรศึกษาและฝึกอบรมต่าง ๆ และการนำความรู้ที่ศึกษาไปปรับใช้ในการทำงาน โดยอาจจัดทำเป็นคลิปวิดีโอในรูปแบบที่น่าสนใจ กระชับ และเข้าใจง่าย เผยแพร่ผ่านช่องทาง social media ของสถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นรายเดือน และจัดทำคลิปวิดีโอโดยผลิตเนื้อหาตามหัวข้อหลัก (theme) ของหลักสูตรฝึกอบรมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ได้อย่าง ต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะมีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือเพื่อ การพัฒนาของไทยกับเนปาลแก่สาธารณชนและสื่อมวลชน รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของ เนปาลได้อีกด้วย

3.2.3 ในมิติของการดำเนินการ ควรเพิ่มศักยภาพและบทบาทไทยในการให้ความร่วมมือ เพื่อการพัฒนาในรูปแบบความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคี (South-South and Triangular Cooperation) ในเนปาลให้มากขึ้น โดยส่งเสริมการดำเนินงานร่วมกับประเทศพัฒนาแล้วหรือ องค์การระหว่างประเทศ เช่น หน่วยงานสหประชาชาติ เพื่อให้ความร่วมมือแก่เนปาล ซึ่งเนปาลเป็น

⁶¹ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจัดงาน TICA Alumni Networking in Myanmar 2024, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจัดงาน-tica-alumni-netw?cate=5d7da8d015e39c3fbc007415> [28 สิงหาคม 2567].

ที่ตั้งของหน่วยงานสหประชาชาติ 17 สำนักงาน โดยเฉพาะในสาขาสาธารณสุขและการเกษตรที่ไทยมีศักยภาพและสามารถร่วมดำเนินงานเพื่อถ่ายทอดและแบ่งปันองค์ความรู้และประสบการณ์ของไทยได้ เช่น กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund: UNFPA) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) โดยตัวอย่างโครงการความร่วมมือไตรภาคีที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือไตรภาคีกับเนปาล อาทิ

1) ไทยร่วมกับ UNFPA ดำเนินโครงการด้านการอนามัยผดุงครรภ์ สุขภาพแม่และเด็ก และการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนด้านการผดุงครรภ์และอนามัยแม่และเด็ก (Midwifery and Maternal and Child Health) ของติมอร์-เลสเต รวมถึงส่งเสริมสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ (Sexual and Reproductive Health) ที่ดีให้แก่แม่และเด็กของติมอร์-เลสเต⁶²

2) ไทยร่วมกับองค์การศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Center: ITC) ดำเนินโครงการ ARISE Plus Thailand: Trilateral Cooperation on Sharing Knowledge and Best Practices in Organic Agriculture with ASEAN Member States โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสหภาพยุโรป (European Union: EU) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับอาเซียน โดย ITC จัดการอบรมให้องค์ความรู้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนเกี่ยวกับมาตรฐานการค้าของ EU ภายใต้โครงการ ARISE Plus และได้จัดการอบรมในหัวข้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยแล้ว และประสงค์จะต่อยอดความร่วมมือในลักษณะไตรภาคีไปยัง สปป. ลาว โดยในการดำเนินโครงการดังกล่าว (1) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ร่วมกับ ITC และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และแนวทางปฏิบัติที่ดี” เมื่อเดือนเมษายน 2567 (ค.ศ. 2024) ณ ศูนย์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่วิทยาลัยเทคนิควิชาชีพน ขววงคำม่วน สปป. ลาว โดยมีวิทยากรจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล ประธานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าว จังหวัดนครพนม และเกษตรกรตัวอย่างด้านการทำเกษตรอินทรีย์ จังหวัดระยอง และ (2) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ร่วมกับ ITC จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการภายใต้หัวข้อ “Raising Awareness and Exchanging Best Practices

⁶² กองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ข้อมูลการดำเนินงานความร่วมมือใต้-ใต้และไตรภาคี, [สิงหาคม 2567].

in Organic Agriculture among Thai and Lao Farmers, and SEP Learning Center Trainers” เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน-1 กรกฎาคม 2567 (ค.ศ. 2024) ณ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปข้าวจังหวัด นครพนม สวนผลไม้ตามแนวทางเกษตรอินทรีย์จังหวัดระยองและกรุงเทพฯ ให้แก่ผู้เข้าร่วมชาว สปป. ลาว จำนวน 10 คน⁶³

3.2.4 ควรแสวงหาความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในสาขาที่เอกชนไทยทำธุรกิจอยู่ในเนपालหรือมีแผนที่จะเข้ามาดำเนินธุรกิจในอนาคต อาทิ ความร่วมมือสาขาการบริการและการโรงแรม ซึ่งปัจจุบัน กลุ่มบริษัท ดุสิตธานีฯ ได้เข้าไปลงทุนบริหารธุรกิจโรงแรมในเนपाल กอปรกับเศรษฐกิจของเนपालก็พึ่งพาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกฐมาณฑุ อาจแสวงหาความร่วมมือกับกลุ่มบริษัท ดุสิตธานีฯ เพื่อจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริการและการโรงแรม รวมทั้งอาหารไทย ให้แก่นักศึกษา ชาวเนपालด้านการบริการและการโรงแรม โดยอาจเป็นโครงการในลักษณะ Corporate Social Responsibility (CSR) ซึ่งจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างทั้งภาพลักษณ์ของประเทศไทยและเอกชนไทยที่ ดำเนินธุรกิจในเนपाल อีกทั้งยังเป็นการต่อยอดไปสู่การเผยแพร่เอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย สินค้าและ ผลิตภัณฑ์จากไทย และช่วยเสริมสร้างความนิยมไทยในเนपालได้อีกทางหนึ่งด้วย

บทสรุป

การเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างประชาชนเป็นภารกิจที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและ อาจไม่สามารถเห็นผลได้ในเร็ววัน การที่ไทยให้ทุนฝึกอบรมและทุนการศึกษาแก่บุคลากรชาวเนपाल อย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด จึงมีส่วนช่วยในการวางรากฐานความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นกับระดับ ประชาชน โดยมุ่งสร้างทัศนคติและภาพลักษณ์ที่ดีเกี่ยวกับประเทศไทยผ่านบุคคลากรภาครัฐชาวเนपाल เพื่อรักษาและกระชับความเป็นมิตรที่ดีและใกล้ชิดในระยะยาว รวมทั้งมุ่งเสริมสร้างสถานะของไทย ในฐานะประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นประเทศผู้ให้รายใหม่ เพื่อแสดงศักยภาพด้านการพัฒนาของไทย ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ศึกษาหวังว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในการส่งเสริม ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเนपालของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกฐมาณฑุ ต่อไป

⁶³ กองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, อ้างอิงแล้ว [เชิงอรรถที่ 62](#).

บรรณานุกรม

หนังสือ

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. การทูตเพื่อการพัฒนา เส้นทางสู่ความยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ, 2565.

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2556.

เสกสรร อานันทศิริเกียรติ. ยุทธศาสตร์การทูตสาธารณะของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้: บทเรียนและข้อเสนอแนะต่อไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2563.

เอกสารทางการไทย

กระทรวงการต่างประเทศ. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). [ออนไลน์]. 2565. แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ-ประเด็นการต่างประเทศ?page=63fefe20b6b88b0754095432&menu=63fefbba9f3690341a6a2553>.

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. แผนยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย (พ.ศ. 2566-2570). [ออนไลน์]. 2565. แหล่งที่มา: [https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/แผนยุทธศาสตร์กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ?page=.](https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/แผนยุทธศาสตร์กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ?page=)

เอกสารทางการของต่างประเทศ

International Economic Cooperation Coordination Division, Ministry of Finance. Nepal Development Partner Profile Book. Kathmandu: Ministry of Finance, 2022.

International Economic Cooperation Coordination Division, Ministry of Finance. Development Cooperation Report 2021/22. Kathmandu: Ministry of Finance, 2023.

วารสารและบทความวิชาการ

วิจิตรา ธนสุกาญจน์ และปรียา อรุณพูลทรัพย์. “งานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ: สิ่งทอง
ลาภพิเศษพันธุ์ รองอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ.” วารสารการทูตเพื่อการพัฒนา 1, ฉบับที่ 2 (เมษายน-ธันวาคม 2558): 15-21.

สุพัตรา ศรีไมตรีพิทักษ์. “ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศกับการเผยแพร่หลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง.” วารสารรัฐศาสตร์ 60, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2561):
92-103.

Zielinska, K. “Development Diplomacy. Development Aid as a Part of Public
Diplomacy in the Pursuit of Foreign Policy Aims: Theoretical and Practical
Considerations.” Historia i Polityka 16 (2016): 9-26.

สารนิพนธ์และรายงานการศึกษาส่วนบุคคล

ชัชสร้อย เลิศเกียรติวงศ์. การศึกษาประเมินความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแบบไตรภาคีของไทย:
กรณีศึกษาความร่วมมือไตรภาคีของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศกับญี่ปุ่น เยอรมัน
และฝรั่งเศส. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต กระทรวง
การต่างประเทศ, 2564.

ณัฐสิริ นิมยี่สุน. นโยบายและรูปแบบการดำเนินงานด้านความร่วมมือด้านการพัฒนาของไทยหลัง
วิกฤตโควิด-19. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต กระทรวง
การต่างประเทศ, 2565.

ทวีเกียรติ เจนประจักษ์. นโยบายและรูปแบบการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาที่เหมาะสมกับ
ประเทศไทย: กรณีศึกษาตัวแบบของสวีตเซอร์แลนด์. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
หลักสูตรนักบริหารการทูต กระทรวงการต่างประเทศ, 2557.

พลพงศ์ วังแพน. การทูตเพื่อพัฒนากับการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา
ออสเตรเลีย เพื่อเป็นบทเรียนแก่ไทย. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต
กระทรวงการต่างประเทศ, 2559.

วฤนดา ธงชัย. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา. รายงานการศึกษา
ส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต กระทรวงการต่างประเทศ, 2555.

สายัณห์ กองโกย. การทูตเพื่อพัฒนา: แนวทางการบูรณาการระหว่างงานด้านการพัฒนาและด้าน
การทูต สำหรับดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
หลักสูตรนักบริหารการทูต กระทรวงการต่างประเทศ, 2558.

อลงกรณ์ วัตตธรรม. การทูตเพื่อการพัฒนาของไทยต่อสาธารณรัฐเคนยา. สารนิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563.

อสิ ม้ามณี. การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาการ
ดำเนินการของทีมประเทศไทยในเนปาล. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหาร
การทูต กระทรวงการต่างประเทศ, 2555.

เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ข้อมูลผู้รับทุนหลักสูตรฝึกอบรมและ
ผู้รับทุนศึกษาชาวเนปาล. โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 1602.1/9/2567, 8
มกราคม 2567.

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ข้อมูลประกอบการหารือกับฝ่ายเนปาล.
โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ที่ 1604.1/89/2567, 13 มีนาคม 2567.

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ. แผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคเอเชียใต้
(พ.ศ. 2566-2570).

กองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวง
การต่างประเทศ. ข้อมูลความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างไทยกับเนปาล, สิงหาคม 2567.

กองส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวง
การต่างประเทศ. ข้อมูลการดำเนินงานความร่วมมือใต้-ใต้ และไตรภาคี, สิงหาคม 2567.

กองเอเชียใต้และเอเชียกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ.
ข้อมูลประเทศเนปาล, สิงหาคม 2567.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจัดงาน
TICA Alumni Networking in Myanmar 2024. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/กรมความร่วมมือระหว่างประเทศจัดงาน-tica-alumni-netw?cate=5d7da8d015e39c3fbc007415> [28 สิงหาคม 2567].

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. การให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยที่
ดำเนินการผ่าน TICA. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/page/ความร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างเป็นทางการของไทยที่ดำเนินการผ่านTICA>
menu=5f363e0cd68bca0d54302fed [25 กรกฎาคม 2567].

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. วิธีการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย (Modalities of Development Cooperation). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/page/วิธีการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย?menu=5f363e3dd83c62481e69cb99> [25 กรกฎาคม 2567].

ฐานเศรษฐกิจ. บัวแก้วยุคใหม่ลุยการทูตเพื่อการพัฒนา ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ. [ออนไลน์]. 26 ตุลาคม 2566 แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/columnist/exclusive-area/579490> [18 สิงหาคม 2567].

myRepublica. Thai Airways International resumes Kathmandu-Bangkok flights. [Online]. 30 October 2023. Available from: <https://myrepublica.nagariknetwork.com/news/thai-airways-international-resumes-kathmandu-bangkok-flights/?categoryId=81>.

myRepublica. Thai Airways International is resuming direct flight service between Kathmandu and Bangkok. [Online]. 23 May 2024. Available from: <https://myrepublica.nagariknetwork.com/news/thai-airways-international-is-resuming-direct-flight-service-between-kathmandu-and-bangkok/>.

Worldometer. India Population. [Online]. Available from: <https://www.worldometers.info/world-population/india-population/> [1 กันยายน 2567].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวมนัสวีร์ มั่นสกุล
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - Master of Arts (International Political Economy), University of Warwick สหราชอาณาจักร - Master of Arts (Development Studies), The University of Auckland นิวซีแลนด์ - Doctor of Philosophy (Political Science), The University of Melbourne เครือรัฐออสเตรเลีย
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2549	เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองอาเซียน 2 กรมอาเซียน
พ.ศ. 2550	เจ้าหน้าที่การทูต 5 กองอาเซียน 2 กรมอาเซียน
พ.ศ. 2551	นักการทูตปฏิบัติการ กองอาเซียน 2 กรมอาเซียน
พ.ศ. 2552	นักการทูตปฏิบัติการ กองยุโรป 3 กรมยุโรป
พ.ศ. 2553	นักการทูตชำนาญการ กองยุโรป 3 กรมยุโรป เลขานุการเอก คณะผู้แทนถาวรไทยประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา
พ.ศ. 2557	นักการทูตชำนาญการ กองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2558	นักการทูตชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2559	ที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน
พ.ศ. 2564	นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองเศรษฐกิจ กรมอาเซียน
พ.ศ. 2564	นักการทูตชำนาญการพิเศษ กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและ องค์การระหว่างประเทศ กรมอาเซียน
พ.ศ. 2565	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์